

Peter Weincke og Lene Kofoed

Folkekirkenes målsætningsarbejde med kirkemusikken som case

FOLKEKIRKENES
UDDANNELSES- OG VIDENSCENTER

Folkekirkens målsætningsarbejde med kirkemusikken som case

© Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter
Aarhus 2018

Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter
Skt. Markus Kirkeplads 1,1
8000 Aarhus C
www.fkuv.dk

ISBN: 978-87-90323-56-1 (pdf)
Forsidefoto: folkekirken.dk

Indhold

Forord	5
1. Folkekirkenes målsætningsarbejde med kirkemusikken som case	7
1.1 Baggrund for undersøgelsen	7
1.2 Målsætningsbegrebet i 2006-2014	9
1.2.1. Målsætningsbegrebet i Betænkning 1477 (2006)	10
1.2.2. Målsætningsbegrebet i Betænkning 1491 (2007)	13
1.2.3. Målsætningsbegrebet i Betænkning 1503 (2008)	16
1.2.4. Målsætningsbegrebet i Betænkning 1527 (2011)	16
1.2.5. Målsætningsbegrebet i Betænkning 1544 (2014)	17
1.2.6. Målsætning og kirkemusik i Betænkningerne 1503, 1527 og 1544.....	17
1.3. Hvorfor målsætningsarbejde i folkekirken?	18
1.3.1. Målsætningsarbejde - formuleret eller ikke formuleret.....	19
1.3.2. Projektets grundlæggende forskningsspørgsmål	19
2. Den kvantitative undersøgelse	23
2.1. Indledning	23
2.2. Spørgeskemaundersøgelsen	24
2.2.1. Spørgeskemaet.....	25
2.2.2. Udvalgelse af sample.....	28
2.2.3. Respondenter og bortfald	31
2.2.4. Repræsentativitet.....	34
2.2.5. Opsamling - Spørgeskemaundersøgelse	35
2.3. Analyse	36
2.3.1. Målsætning for musikken i sognets kirke(r)	37
2.3.2. Målsætningsformuleringer i organisters arbejdsbeskrivelse	48
2.3.3. Musikkens betydning for kirkens forkyndelse	50
2.4. Delkonklusion.....	51

3. Den kvalitative undersøgelse	55
3.1. Indledning	55
3.1.1. Kriterier for udvælgelse af informanter	57
3.1.2. Forskningsspørgsmål	59
3.1.3. Interview-guide	61
3.1.4. Metode ved interviews og behandling af data	61
3.2. Analysen	62
3.2.1. Kirkemusikken ved søndagens højmesse	62
3.2.2. Musikkudstjenester	68
3.2.3. Kirkekoncerter	74
3.2.4. Kirkemusikalske tiltag og det kirkelige liv	83
3.2.5. Menighedsrådets stillingtagen til kirkemusik	92
3.2.6. Kirkemusikalsk målsætningsformulering	102
3.2.7. Betydning af kirkemusikalsk målsætning	109
3.2.8. Forslag til kirkemusikalsk målsætningsformulering	116
3.3. Delkonklusion	121
3.3.1. Forskningsspørgsmålet	121
3.3.2. Svarene	121
4. Konklusion	124
4.1. Den kvantitative undersøgelse	124
4.1.1. Besvarelse af det første forskningsspørgsmål	124
4.1.2. Sammenhængen mellem den kvantitative og kvalitative undersøgelse	127
4.1.3. Besvarelse af det andet forskningsspørgsmål	129
4.1.4. Musikkens betydning for kirkens forkyndelse	129
4.2. Den kvalitative undersøgelse	130
4.2.1. Svar på baggrundsspørgsmål	132
4.2.2. Svar på fokusspørgsmål	132
4.2.3. Afslutning	133

Forord

Folkekirkens målsætningsarbejde med kirkemusikken som Case er overskriften på denne undersøgelse, som er iværksat af *Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter* med religionssociolog, cand.mag. Lene Kofoed og organist, lektor, mag.art. Peter Weincke som forfattere af henholdsvis den kvantitative og kvalitative del af arbejdet.

Undersøgelsen vil med udgangspunkt i en række baggrundsspørgsmål omkring det kirkemusikalske arbejde, der udføres rundt i danske sogne fokusere på, hvor meget dette arbejde fylder i kirkernes målsætningsarbejde, hvad enten dette er formuleret eller ej. Hvor meget beskæftiger man sig med kirkemusikkens betydning for folkekirkens virksomhed og opgaver blandt danske menighedsråd, sognepræster og organister? Dette er projektets grundlæggende fokusspørgsmål.

Undersøgelsen har samtidig til formål at åbne op for yderligere spørgsmål om kirkemusikkens fremtidige muligheder og opgaver i folkekirken, som forhåbentlig kan tages op i kommende undersøgelser.

En stor tak skal lyde til alle de mange MR-formænd, sognepræster og organister, der har medvirket ved spørgeskemaundersøgelse og interviews. Desuden vil vi gerne takke lektor ved Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter, Erling Andersen og lektor ved Systematisk Teologi, Københavns Universitet, Hans Raun Iversen for råd og vejledning i forbindelse med undersøgelsens gennemførelse.

Endelig skal rettes en stor tak til formanden for DOKS, Karin Schmidt Andersen og til kirkemusikskolernes rektorer ved Ole Brinth for deres rådgivning og anbefaling af projektet i forbindelse med udsendelse af spørgeskemaundersøgelsen.

Peter Weincke og Lene Kofoed

Marts 2018

1. Folkekirkenes målsætningsarbejde med kirkemusikken som case

Af Peter Weincke

1.1 Baggrund for undersøgelsen

Folkekirken er landets største koncertarrangør (Rambøll 2010, pp. 58-59). Men den er også landets største arbejdsplads for danske organister. I 2016 viste en opgørelse fra Kirkeministeriet (Kirkeministeriet 2016, pp. 17-18), at i alt 1046 organister var beskæftiget i folkekirken. Danske organister skal ikke kun stå for kirkens musik i forbindelse med gudstjenester og kirkelige handlinger, men også varetage musiklivet i og omkring kirken: Musik i forbindelse med menighedsmøder, ældrearbejde, konfirmandundervisning, minikonfirmander, babysalme-sang, børne- og voksenkor samt koncerter. Spørgsmål om sådanne kirkemusikalske aktiviteter har indgået i flere brugerundersøgelser på både stifts- og sogneniveau (Schröder 2006, Enggaard 2015; 2016, Enggaard, Nøjgaard 2015), men der er endnu ikke foretaget noget systematisk studie af, i hvor høj grad kirkens musik spiller nogen rolle i sognenes målsætningsarbejde.

Udgifterne til kirkens omfattende musikliv bevilges og administreres af landets menighedsråd, der iflg. *Bekendtgørelse af lov om menighedsråd*

(Kirkeministeriet 2013, §41, stk. 2) en gang om året skal afholde et menighedsmøde, hvor rådet både skal redegøre for det forløbne og kommende års budget samt aflægge beretning om det forløbne år og "orientere om den planlagte virksomhed i det kommende år". I denne sidste passus er indbygget en forventning om, at menighedsrådet også gør rede for sine målsætninger med sognets aktiviteter. Dette fremgår ganske vist ikke direkte af menighedsrådsloven, måske fordi denne forventning allerede tydeligt var blevet formuleret i en bemærkning til *Forslag til Lov om ændring af lov om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning, lov om folkekirkens økonomi og forskellige andre love*, d. 9. oktober 2008:

"Det er i alle parter interesse at få en bred debat om målsætningerne i sognet og de praktiske aktiviteter i tilknytning til budgetprocessen. Det er særlig vigtigt, at der finder en drøftelse sted i forlængelse af menighedsrådsvalgene for, at man både i det enkelte menighedsråd og i provstiet som helhed får tegnet en retning for det kirkelige arbejde i de næste fire år." (Kirkeministeriet 2008, Forslag til lov..., §10, 2.4.3.2)

Forventningerne om en målsætningsdebat var dog ikke kun relevante i perioden omkring menighedsrådsvalgene, men blev senere genformuleret, da de nye regler for kirke- og provstikassernes budget og regnskab skulle træde i kraft den 1. januar 2011. I forbindelse med de nye budgetters opstilling efter arts- og formålskontoplaner siges det:

"I tilknytning til budgetbidraget kan menighedsrådet beskrive målsætninger og formål for rådets aktiviteter det kommende år." (Kirkeministeriet 2015, p. 7)

Beskæftigelsen med målsætningsarbejde i folkekirken var ikke ny på dette tidspunkt. Siden Kirkefondet i 1990'erne begyndte at arrangere målsætningsseminarer for danske menighedsråd, havde målsætningsbegrebet som visions- og styringsværktøj vundet større og større opmærksomhed i det offentlige Danmark og altså også i den danske folkekirke. Inden for statsadministrationen blev *Moderniseringsstyrelsen* i 2011 oprettet som en sammenlægning af de tidligere styrelser *Økonomistyrelsen* og *Personalestyrelsen*. Formålet med den nye styrelse var bl.a. at skabe de bedst mulige rammer for en stadig mere effektiv offentlig sektor, herunder bedre styring af de statslige institutioners økonomi. Ifølge Moderniseringsstyrelsens hjemmeside "udgør mål- og resultatstyring det strategiske fundament for styringen af offentlige institutioner". (Moderniseringsstyrelsen 2017)

1.2 Målsætningsbegrebet i 2006-2014

I årene 2006-2014 præsenterede Kirkeministeriet ikke mindre end syv betænkninger, der på forskellig vis fokuserer på elementer som mission, målsætning, kommunikation og kvalitet. Folkekirken var ved at bevæge sig *fra institution til organisation*, hvor mål- og effektstyring, kvalitetsfokus, gennemsigtighed og borger- og brugerinddragelse indgår som krav (Andersen og Bidstrup 2015, p. 6 ff.). Som allerede nævnt, anbefales det nu menighedsrådene en gang om året at definere målsætningerne for det kirkelige liv.

Men hvad menes der så med begrebet *målsætning* i kirkeligt regi? Hvis man vil undersøge det, må man dykke ned i de syv betænkninger, der

udkom i perioden 2006-2014. I den forbindelse indtager Betænkning 1477 og Betænkning 1491 en central rolle, for så vidt som der her optræder klare og nuancerede anvendelser af målsætningsbegrebet. Den følgende behandling af målsætningsbegrebet i disse to betænkninger vil ud over en kirkemusikalsk applicering blive afrundet af nogle korte referencer til et par øvrige betænkningers anvendelse af målsætningsbegrebet i perioden 2006-2014.

1.2.1. Målsætningsbegrebet i Betænkning 1477 (2006)

I *Betænkning 1477: Opgaver i sogn, provsti og stift* (Kirkeministeriet 2006) anvendes målsætningsbegrebet mere nuanceret i en folkekirkelig kontekst. Det er muligt at give 7 eksempler på, hvorledes det sker:

1. *Alle konkrete målsætninger* må dybest set tjene kirkens forkyndelse. (Kirkeministeriet 2006, p. 7)
2. Folkekirkens opgavefordelinger bør have den *målsætning*, at ”de forskellige myndigheder og embeder i folkekirken har ansvaret for at gøre det, som de er bedst til, og så vidt muligt uden at deres beslutninger skal godkendes af overordnede myndigheder”, (Kirkeministeriet 2006, p. 11)
3. En anden *målsætning* bør være, at der skal være bedre *sammenhæng mellem indhold og rammer*. Det betyder, at beslutninger om de økonomiske rammer bør træffes ud fra de *konkrete målsætninger* man har for det kirkelige liv på de forskellige niveauer i folkekirken, og at man i højere grad bør gøre sig disse målsætninger klar, så de kan give retning for præsternes, kirkefunktionærernes og de frivilliges arbejde.

(Kirkeministeriet 2006, p. 12)

4. De *konkrete målsætninger*, som menighedsrådet fastlægger for det kirkelige liv i sognet, bør udmøntes i en prioritering af opgaverne og de dertil hørende økonomiske og personalemæssige rammer, som kommer til udtryk i den årlige budgetlægning. (Kirkeministeriet 2006, p. 16)
5. Et *frugtbart målsætningsarbejde* vil forudsætte et *samvirke* mellem menighedsråd, præster, medlemmer af menigheden og bør medinddrage kirkens medarbejdere for at drage nytte af deres forskellige erfaringer. (Kirkeministeriet 2006, p. 16)
6. Både præst og menighedsråd er forpligtet på at medvirke til at gøre de *vedtagne målsætninger* for det lokale kirkelige liv til virkelighed. (Kirkeministeriet 2006, p. 16)
7. Det er ledelsens ansvar at omsætte det samlede menighedsråds beslutninger i *fælles mål* for medarbejderne, at kommunikere disse mål og at koordinere samarbejdet herom.
(Kirkeministeriet 2006, p. 18)

1.2.1.1. Betænkning 1477 med kirkemusikalsk applicering

I en undersøgelse som denne er det relevant at give et bud på, hvordan ovenstående 7 eksempler på anvendelse af målsætningsbegrebet evt. kan relateres til *sognets kirkemusikalske målsætningsarbejde*. Derfor belyses i det følgende de ovenstående 7 eksempler med en kirkemusikalsk applicering.

1. Organist/korleder må i sin virksomhed dybest set tjene den *målsætning* at bakke op om kirkens forkyndelse.

2. Ansvar for sognets kirkemusikalske opgaver må tildeles organist/korleder ud fra den *målsætning*, at vedkommende gør det, som han/hun er bedst til, "og så vidt muligt uden at vedkommendes beslutninger skal godkendes af overordnede myndigheder".
3. Menighedsrådets vedtagne *konkrete målsætninger* for det lokale kirkelige liv bør være retningsgivende for sognets kirkemusikalske aktiviteter, lønnede såvel som ulønnede (frivillige).
4. Sognets kirkemusikalske aktiviteter og personalemæssige bemanning må tilrettelægges og prioriteres ud fra de *konkrete målsætninger*, som menighedsrådet fastlægger for det kirkelige liv i sognet inden for de givne økonomiske rammer, som kommer til udtryk i den årlige budgetlægning.
5. Sognets kirkemusikalske personale bør medinddrages i *menighedsrådets målsætningsarbejde*, således at der kan skabes *samvirke* og frugtbar kommunikation mellem alle involverede aktører i det lokale kirkelige liv.
6. Sognets kirkemusikalske personale bør medvirke til, at de vedtagne *kirkemusikalske målsætninger* for det lokale kirkelige liv gøres til virkelighed.
7. Sognets organist(er) bør være opmærksom(me) på og respektere, at det er ledelsens ansvar at omsætte det samlede menighedsråds beslutninger i *fælles mål* for medarbejderne, at kommunikere disse mål og at koordinere samarbejdet herom.

1.2.2. Målsætningsbegrebet i Betænkning 1491 (2007)

En anden vigtig betænkning fra denne periode, der anvender målsætningsbegrebet, er som nævnt *Betænkning 1491: Folkekirkens lokale økonomi*. (Kirkeministeriet 2007) Her bruges målsætningsbegrebet i relation til elementer som *ledelse, økonomi og arbejdsmiljø*. I betænkningens anvendelse er det tydeligt, at folkekirken er ved at bevæge sig *fra institution til organisation*:

"Folkekirkens overordnede mission står ikke til diskussion. Alligevel adskiller behovene for en stadig afklaring af visioner, værdier og mål i den konkrete dagligdag i sogne og provstier sig ikke grundlæggende fra behovene i andre organisationer. Hvis folkekirken skal fastholde sin mission på alle niveauer, er det vigtigt, at der løbende foregår en proces, hvor denne sammenholdes med den faktiske virksomhed, så det hele tiden sikres, at folkekirkens ressourcer anvendes til formål, der tjener denne mission." (Kirkeministeriet 2007, p. 37)

For at opfylde sin mission er det ifølge betænkningen væsentligt, at der arbejdes med værktøjer hertil – det vil typisk være visioner, strategier og målsætninger – altså netop sammenligneligt med andre organisationer.

Mens Betænkning 1477 først og fremmest koncentrerer sig om målsætningsbegrebet i relation til *sammenhængen mellem indholdet og rammerne for det kirkelige liv*, anvender Betænkning 1491 *den kirkelige målsætning som et ledelsesredskab*. Også i denne betænkning kan gives 7 eksempler på anvendelse af målsætningsbegrebet:

1. Et afklaret *målsætningsgrundlag* er et værdifuldt ledelsesredskab for menighedsråd og medarbejdere i sognet og for dem, der skal prioritere ressourceforbruget i provstiet.

(Kirkeministeriet 2007, p. 37)

2. Uden en *løbende målsætningsproces* vil provstiet risikere at prioritere tilfældigt og uigennemskueligt til skade for menighedsråd, medarbejdere og offentlighed. (Kirkeministeriet 2007, p. 37)
3. Hvis *sognets målsætningsarbejde* formuleres i samarbejde mellem alle medarbejdere, opnås medejerskab, godt arbejdsmiljø og reduktion af konflikter. (Kirkeministeriet 2007, p. 37)
4. Sognets stillingsbeskrivelser bør indeholde bestemmelser om arbejdsområde, *mål*, rammer og kvalifikationskrav. (Kirkeministeriet 2007, p. 50)
5. En bedre sammenhæng mellem *målsætning* og tildeling af ressourcer vil bidrage til en bedre styring af den lokale økonomi. (Kirkeministeriet 2007, p. 57)
6. En god prioriteringsdiskussion i menighedsrådet bør ikke kun handle om penge, men udgiftsønskerne bør relateres til *de konkrete mål*, man ønsker at opnå. (Kirkeministeriet 2007, p. 59)
7. Et *målsætningsafsnit* i budgettet vil kunne bidrage til at forklare budgettet overfor menigheden. Der skal være tale om en mulighed og ikke en forpligtelse for menighedsrådene. (Kirkeministeriet 2007, p. 59)

1.2.2.1. Betænkning 1491 med kirkemusikalsk applicering

Målsætningsbegrebet i Betænkning 1491 er altså anvendt i lyset af

elementer som *ledelse, ressourceforbrug og prioriteringer*, og også her er det muligt at applicere disse elementer på *kirkemusikalsk målsætningsarbejde*:

1. Kendskab til et afklaret *kirkemusikalsk målsætningsgrundlag* vil være værdifuld for tilrettelæggelse af og forståelse for prioriteringen af sognets kirkemusikalske aktiviteter.
2. Uden en *løbende kirkemusikalsk målsætningsproces* risikerer sognets kirkemusikalske aktiviteter at blive genstand for tilfældig og uigennemskuelig prioritering.
3. Hvis *sognets kirkemusikalske målsætningsarbejde* formuleres i samarbejde mellem alle medarbejdere, opnås medejerskab, godt arbejdsmiljø og reduktion af konflikter.
4. Sognets kirkemusikalske stillingsbeskrivelser bør indeholde bestemmelser om arbejdsområde, *mål*, rammer og kvalifikationskrav.
5. En bedre sammenhæng mellem sognets *kirkemusikalske målsætning* og tildeling af ressourcer vil bidrage til en bedre styring af den lokale økonomi.
6. En god diskussion i menighedsrådet om prioritering af sognets kirkemusikalske aktiviteter bør ikke kun handle om penge, men udgiftsønskerne bør relateres til *de konkrete kirkemusikalske mål*, man ønsker at opnå.
7. Et *målsætningsafsnit* i budgettet vil kunne bidrage til at forklare budgettet, herunder udgifterne til kirkemusik, overfor menigheden. Der skal være tale om en mulighed og ikke en

forpligtelse for menighedsrådene.

1.2.3. Målsætningsbegrebet i Betænkning 1503 (2008)

Som nævnt anvendes målsætningsbegrebet også i flere kommende betænkninger. I *Betænkning 1503: Uddannelse og efteruddannelse af præster* (Kirkeministeriet 2008) nævnes præsten som “et omdrejningspunkt” for kirkens målsætningsarbejde:

”I samvirket mellem menighedsråd og præst er præsten med sin faglige kompetence og embedsmæssige placering et omdrejningspunkt i den drøftelse af den lokale målsætning for kirkens arbejde, der finder sted i menighedsrådet” (Kirkeministeriet 2008, p.15).

Og videre

”Menighedsrådet forestår drøftelsen af den lokale målsætning og fastlægger gudstjenester (tider og former) og hvilke øvrige kirkelige aktiviteter (undervisning, diakoni, musik, andre kulturelle tiltag) man finder relevante i lokalområdet. Det sker i loyalitet mod og i overensstemmelse med folkekirkens bekendelsesgrundlag...”

(Kirkeministeriet 2008, p. 51)

1.2.4. Målsætningsbegrebet i Betænkning 1527 (2011)

I *Betænkning 1527: Provstestillingen og provstiets funktion*

(Kirkeministeriet 2011) foreslår en arbejdsgruppe, at

”provstiudvalget skal have både ret og pligt til at igangsætte og understøtte en forpligtende samtale om kirkelige aktiviteter med flest mulige af de folkekirkelige aktører i provstiet. Samtalen kan vedrøre de overordnede målsætninger for det kirkelige liv i provstiet og konkret samarbejde.” (Kirkeministeriet 2011, p. 25)

I betænkningen fremhæves endvidere, at

"... provstiudvalget ikke har kompetence vedr. de kirkelige aktiviteter inden for provstiet som helhed eller i provstiets enkelte sogne.

Provstiudvalget kan dog øve en vis indirekte indflydelse fordi provstiudvalget fastsætter rammebevillingerne til kirkekasserne og dermed også sætter rammer for, hvor meget kirkelig aktivitet menighedsrådene kan påtage sig." (Kirkeministeriet 2011, p. 97)

Også muligheden for at etablere (frivilligt) konkret samarbejde på tværs af sognegrænser ud fra nogle overordnede målsætninger, foreslås i denne betænkning. (Kirkeministeriet 2011, p. 97)

1.2.5. Målsætningsbegrebet i Betænkning 1544 (2014)

I *Betænkning 1544: Folkekirkens styre* (Kirkeministeriet 2014)

anvendes målsætningsbegrebet endelig dels i forhold til vigtigheden af *"budgetsamrådets drøftelse af målsætninger for det kirkelige liv"* (Kirkeministeriet 2014, p. 86), dels i forhold til afklaringen af *"Folkekirkens opgave og identitet"*. (Kirkeministeriet 2014, p. 149)

1.2.6. Målsætning og kirkemusik i Betænkningerne 1503, 1527 og 1544

Hvordan kan anvendelsen af målsætningsbegrebet i disse betænkninger (1503, 1527 og 1544) appliceres på etablering af *kirkemusikalsk målsætningsarbejde*? Her bringes nogle eksempler:

Ad. 1503. Sognets kirkemusikalske medarbejdere kan med præsten som omdrejningspunkt i drøftelsen af den lokale målsætning for det kirkelige liv indgå i beslutningsprocessen om prioriteringer af sognets kirkemusikalske aktiviteter.

Ad. 1527. Hvis et provstis kirkemusikalske aktører vil indgå i et

samarbejde på tværs af sognegrænser, er der mulighed for med provstiudvalgets understøttelse at etablere et samarbejde, som kan *"vedrøre de overordnede målsætninger for det kirkelige liv i provstiet"*. Et sådant samarbejde kan få betydning for provstiudvalgets fastsættelse af rammebevillingerne til sognenes, og dermed provstiets kirkemusikalske aktiviteter.

Ad. 1544. Samme mulighed for et *overordnet kirkemusikalsk målsætningsarbejde* – både i sogne- og provstiregi - ligger der i Betænkning 1544's anvendelse af målsætningsbegrebet. Her fokuseres nemlig på vigtigheden af "budgetsamrådets drøftelse af målsætninger for det kirkelige liv" i forhold til afklaringen af "Folkekirkens opgave og identitet".

1.3. Hvorfor målsætningsarbejde i folkekirken?

Selvom folkekirkens målsætningsarbejde som nyt styrings- og visionsværktøj er behandlet i flere studier og indarbejdet som kursustema af bl.a. Kirkefondet og Landsforeningen af Menighedsråd samt som vejledning for præster (Kirkeministeriet 2012), og selvom en undersøgelse fra 2012 om menighedsrådsmedlemmers holdning til deres arbejde viser, at 82% af de adspurgte finder det vigtigt at drøfte målsætningerne for det lokale kirkelige liv (Rasmussen 2012, p. 75), findes endnu ingen systematisk undersøgelse af, i hvor stor udstrækning danske menighedsråd overhovedet opererer med erklærede målsætninger. Et sporadisk tjek på sogn.dk afslører blot, at et meget stort antal menighedsråd ikke har udfyldt målsætningsfeltet på side 2 i kirkens budget.

Men hvorfor overhovedet operere med et målsætningsarbejde i folkekirken? Dette spørgsmål har først og fremmest Steen Marquard Rasmussen beskæftiget sig med, bl.a. med inddragelse af teoretiske overvejelser om, hvilke præmisser der gør sig gældende, når der skal tages højde for et menighedsopbyggende arbejde. Steen Marquard Rasmussen har i sine studier fordybet sig i dette problemkompleks for "at komme på sporet af den dybere og objektive begrundelse, som gør målsætningsarbejde til mere end en ledelsesteoretisk modedille." (Rasmussen 2014, p.12) Det er hans påstand, at kirkens målsætningsarbejde er "en sociologisk nødvendighed for en folkekirke, der vil være på højde med situationen, fordi det afspejler kirkens svar på en objektiv udvikling i det moderne samfund." (Rasmussen 2014, p. 12) Denne undersøgelse skal vise, om MR-formænd, sognepræster og organister kan erklære sig enige i denne påstand.

1.3.1. Målsætningsarbejde - formuleret eller ikke formuleret

For at kortlægge omfanget og indholdet af danske sognes

kirkemusikalske målsætningsarbejde, hvad enten dette er formuleret eller ikke formuleret, vil der i denne undersøgelse blive foretaget en både kvantitativ spørgeskemaundersøgelse og en empirisk kvalitativ semistruktureret interviewundersøgelse rettet mod MR-formænd, sognepræster og organister. Interviewundersøgelsen skal uddybe de mest centrale svar fra den kvantitative undersøgelse rettet mod projektets grundlæggende forskningsspørgsmål.

1.3.2. Projektets grundlæggende forskningsspørgsmål

1. I hvor høj grad indgår sognenes kirkemusikalske aktiviteter i

menighedsrådenes målsætninger for det lokale kirkelige liv, hvad enten disse er formuleret eller ikke-formuleret? Og herunder:

2. I hvor høj grad tager organisternes arbejdsbeskrivelser, der definerer omfanget og karakteren af organistens kirkemusikalske forpligtelser, hensyn til disse målsætninger?

Som målgruppe arbejdes med 3 typer informanter: MR-formand, sognepræst, organist.

Referencer

Andersen, E. (ed.), Bidstrup, U. (ed.), 2015. *Refleksioner over Forandringer i Provstierne II*, Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter

Brinkmann, S., Tanggaard, L. (ed.), 2010. *Kvalitative metoder. En grundbog*. 1. udgave, København: Hans Reitzels Forlag

Enggaard, N. H., 2015. *Højmessen set fra Kirkebænken*, Center for Kirkeforskning, Afdeling for Systematisk Teologi, Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet

Enggaard, N.H., Nøjgaard, R., 2015. *Rapport om gudstjenestelivet i Københavns Stift 2015*. Lokaliseret d. 31. oktober 2017 på <http://kirkenikbh.dk/udvalgsside/om-stiftet/stiftsraad-og-udvalg/stiftsudvalg/gudstjeneste-og-kirkemusik>

Enggaard, N. H., 2016. *Højmesse og dåb. En sammenlignende undersøgelse af gudstjenestedeltagernes oplevelse af traditionel og nyere liturgisk praksis ved højmesse og dåb i Helsingør Stift*, Center for Kirkeforskning, Afdeling for Systematisk Teologi, Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet

Kirkeministeriet, 2006. *Betænkning 1477: Opgaver i sogn, provsti og stift*, Kirkeministeriet

Kirkeministeriet, 2007. *Betænkning 1491: Folkekirkens lokale økonomi*, Kirkeministeriet

Kirkeministeriet, 2008. *Betænkning 1503: Uddannelse og efteruddannelse af præster*, Kirkeministeriet

Kirkeministeriet, 2008. *Forslag til lov om ændring af lov om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning, lov om folkekirkens økonomi og forskellige andre love*, Kirkeministeriet

Kirkeministeriet, 2010. *Vejledning 100296/09 om budget, regnskab og revision af folkekirkens lokale kasser*, Kirkeministeriet

Kirkeministeriet, 2011. *Betænkning 1527: Provstestillingen og provstiets funktion*, Kirkeministeriet

Kirkeministeriet, 2012. *Personalepolitik for præster i folkekirken*, Kirkeministeriet

Kirkeministeriet, 2013. *Bekendtgørelse af lov om menighedsråd*, Kirkeministeriet

Kirkeministeriet, 2014. *Betænkning 1544: Folkekirkens styre*, Kirkeministeriet

Kirkeministeriet, 2015. *Vejledning nr. 10318 af 12/12/2014 om kirke- og provstiudvalgskassernes budget, regnskab og revision*, Kirkeministeriet

Kirkeministeriet, 2016. *Analyse af Folkekirkens kirkemusikskoler*, Kirkeministeriet

Kvale, S., Brinkmann, S., 2015. *Interview. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*, 3. udgave Hans Reitzels Forlag

Moderniseringsstyrelsen, 2017. Lokaliseret d. 1. november 2017 på <http://www.modst.dk/God-okonomistyring/God-oekonomistyring/Maal-og-resultatstyring>

Rambøll, 2010. *Analyse af pengestrømme og ressourcer i dansk musikliv. Rapport til Statens Kunstråds Musikudvalg*, Rambøll

Rasmussen, S.M., 2012. *Meninger med menighedsråd*, Perspektiv på folkekirken nr. 3-2012, Landsforeningen af Menighedsråd.

Rasmussen, S.M., 2014. *Den relevante folkekirke – et sociologisk grundlag for målsætningsarbejde, aktivitetsstatistik og brugerundersøgelser*, Publikationer fra Det Teologiske Fakultet 56, Københavns Universitet

Rasmussen, S.M., 2015. *Forskellige vilkår for folkekirken på landet*, Landsforeningen af Menighedsråd & Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter

Schröder, L.B., 2006. *Brugerundersøgelse i Helligaandskirken, Aarhus foråret 2006*. Lokaliseret d. 31. oktober 2017 på <http://helligandskirken.dk/page/5268/sociologisk-unders%C3%B8gelse-2006>

Vejrup Nielsen, M., Raun Iversen, H. (ed.), 2014. *Tal om kirken. Undersøgelser af Folkekirkens aktivitets- og deltagerstatistik*, Det Teologiske Fakultet, Afdeling Systematisk Teologi, Københavns Universitet

2. Den kvantitative undersøgelse

Af Lene Kofoed

2.1. Indledning

Den kvantitative spørgeskemaundersøgelse er baseret på menighedsrådsformænd (fremover MR-formænd), sognepræster og organisters besvarelser i 148 sogne fordelt på tre urbaniseringsgrader. Baggrunden for denne del af undersøgelsen er beskrevet i det foregående, indledende kapitel af Peter Weincke. Inden spørgeskemaets udarbejdelse var følgende forskningsspørgsmål formulerede:

1. I hvor høj grad indgår sognenes kirkemusikalske aktiviteter i menighedsrådenes målsætninger for det lokale kirkelige liv, hvad enten disse er formuleret eller ikke-formuleret? Og herunder:

2. I hvor høj grad tager organisternes arbejdsbeskrivelser, der definerer omfanget og karakteren af organistens kirkemusikalske forpligtelser, hensyn til disse målsætninger?

Belysningen af disse forskningsspørgsmål er i fokus i denne del af undersøgelsen. I kapitlet beskrives spørgeskemaundersøgelsen, og en analyse følger herefter til belysning af undersøgelsens forskningsspørgsmål. Mange overvejelser er indgået før udsendelsen af spørge-

skemaet, og disse vil blive beskrevet i nedenstående for at sikre transparens og dermed give mulighed for efterprøvning af undersøgelsens resultater.

2.2. Spørgeskemaundersøgelsen

I dette afsnit beskrives metoden. Og dataindsamlingen og repræsentativiteten diskuteres. Den samlede undersøgelse er et resultat af *mixed methods*¹ og indeholder to dele:

1. En kvantitativ forskningsstrategi i en spørgeskemaundersøgelse i tværsnitsdesign foretaget af Lene Kofoed (kapitel 2).
2. En kvalitativ forskningsstrategi i et casestudie i form af en interviewundersøgelse foretaget af Peter Weincke (kapitel 3).

Kvantitative undersøgelser har sine begrænsninger, da det kun er muligt at nå frem til en overfladisk forståelse igennem et spørgeskema. Vi har dog i spørgeskemaet tilføjet muligheder for uddybende kommentarer og konkrete målsætningsformuleringer for at kunne give et mere nuanceret billede. Spørgeskemaundersøgelsen suppleres af mere dybdegående svar igennem semistrukturerede interviews (se kap. 3). Den samlede undersøgelse anvender dermed forskellige metoder og data for i højere grad at kunne underbygge undersøgelsens resultater.

¹ Bryman 2012, p. 628 ff. *Mixed methods* er en betegnelse for forskning, der kombinerer både kvantitativ og kvalitativ forskning i én undersøgelse.

2.2.1. Spørgeskemaet

Undersøgelsens spørgeskema blev udarbejdet og testet i perioden august-oktober 2016 og udsendt i november 2016. Spørgeskemaet blev sendt til tre respondentgrupper: MR-formænd, sognepræster og organister i 148 sogne fordelt på tre urbaniseringsgrader.²

Spørgeskemaet er udarbejdet med fokus på menighedsrådenes målsætningsarbejde for musikken i sognets kirke(r) for at belyse undersøgelsens forskningsspørgsmål. Derudover indgår baggrundsvARIABLE som alder, køn, stilling og anciennitet. Spørgsmål omkring kirkemusikalske aktiviteter indgår sammen med en vurdering af formålet med de pågældende kor eller bands i sognet. Da målsætningsarbejdet er genstand for vores opmærksomhed i denne undersøgelse, er det spørgsmålene og svarene omkring dette, der behandles i dette kapitel.

De enkelte respondenter har kun fået de spørgsmål, som er relevante for dem. Dvs. at nogle spørgsmål filtreres fra, hvis forudgående svar viser sig ikke at være relevante for den enkelte respondent i et givet sogn. Desuden er organisten udvalgt til at svare på spørgsmål omkring de konkrete kirkemusikalske aktiviteter i sognet, mens alle respondenter bliver spurgt om deres holdninger til og vurderinger af f.eks. de enkelte kirkemusikalske ansattes eller frivilliges indflydelse på kirkemusikken, formålene med forskellige kor i sognet og spørgsmål omkring

² Alle sogne er inddelt i en urbaniseringsgrad, som er defineret ved antal indbyggere i den største by, der rækker ind i sognet. Læs mere pp. 33-34.

menighedsrådets målsætningsarbejde med musikken i sognets kirke(r).

En gruppe på fire personer: Peter Weincke, Erling Andersen, Hans Raun Iversen og Lene Kofoed har gennemgået spørgsmålene med henblik på at gøre formuleringerne relevante, tydelige, udtømmende, neutrale og enkle (Olsen, 2006, p. 25 ff., 38 ff.) og desuden afspejle den forventede virkelighed i sognene. Dansk Organist og Kantor Samfund og Folkekirkens Kirkemusikskoler har som tidligere nævnt bidraget med rettelser og tilføjelser til spørgeskemaet.

Efter udarbejdelse i det internetbaserede spørgeskemaprogram SurveyXact blev spørgeskemaet sendt ud til ni testpersoner, to MR-formænd, fem organister og to sognepræster fra fem forskellige sogne i hovedstadsområdet med henblik på rettelser, tilføjelser og kommentarer til eventuelle fejl og mangler i spørgeskemaet. Her fremkom det, at der blandt andet var tvivl om betydningen af f.eks. "voksenkor" og herunder "voksenkorleder", "organistassistent", "kirkesanger" og "musikgudstjeneste". Formuleringerne omkring disse blev derfor uddybet i spørgeskemaet eller bevaret som f.eks. i tilfældet med "kirkesanger" og "musikgudstjeneste". Det ville have været optimalt også at have afprøvet spørgeskemaet uden for hovedstadsområdet.

På trods af adskillige revideringer af spørgsmålenes ordlyd kom der alligevel henvendelser fra respondenter efter udsendelsen af spørgeskemaet. En respondent er her i tvivl:

"Tak for tilsendte spørgeskema, som jeg faktisk var i gang med at besvare. De faktuelle ting er lette at svare på, MEN ved et af spørgsmålene blev jeg i tvivl, om det jeg skal svare på drejer sig om, hvilken rolle jeg synes kirkemusikken BØR have, eller hvilken den reelt har (her på stedet)?" (Sognepræst)

Dette kan naturligvis angive en alvorlig fejlkilde i formuleringen af nogle af spørgsmålene i spørgeskemaet, hvis respondenterne ikke svarer på det, de mener, er de faktiske forhold, som vi har ønsket at få frem med dette spørgeskema (f.eks. målsætningsformuleringerne), men er samtidig også et udtryk for de svagheder, som et spørgeskema kan have i og med, at afsenderen ikke har mulighed for yderligere at forklare spørgsmålene. Ovenstående spørgsmål fra sognepræsten blev dog besvaret på e-mail, men om andre har siddet med samme tvivl, ved vi ikke.

Andre respondenter har i spørgeskemaet eller på e-mail kommenteret, at spørgeskemaet ikke er tilpasset små sogne, hvilket kan indgå som endnu en fejlkilde, men er samtidigt et udtryk for, at netop denne metode kan have svært ved at favne de enkelte sognes særlige forhold.

Spørgeskemaet blev udsendt i november 2016. I distributionsmailen er anbefalinger til undersøgelsen fra Dansk Organist og Kantor Samfund og Folkekirkens Kirkemusikskoler citeret for at ansøre og opfordre respondenterne til at svare på spørgeskemaet. Til respondenter, som i dataindsamlingsperioden ikke havde besvaret spørgeskemaet, blev rykkermails udsendt op til tre gange.

2.2.2. Udvalgelse af sample

I denne undersøgelse stilles spørgsmålene til MR-formænd, sognepræster og organister på sogneniveau. Dette niveau er valgt, fordi der på sogneniveau vil være en sognepræst, en MR-formand og en organist. Pastoratniveau blev også overvejet, men for at sikre så gennemsigtige data som muligt blev sogneniveauet valgt. Dette valg har naturligvis givet nogle problemstillinger i enkelte sogne, hvor der f.eks. findes et fælles menighedsråd for flere sogne. Men vi har haft som mål, at respondenterne kun har skullet udtale sig om det kirkemusikalske målsætningsarbejde i et bestemt sogn uden hensyn til målsætningsarbejdet på pastoratniveau.

I udgangspunktet kunne MR-formænd have været tilstrækkeligt for undersøgelsens overordnede fokus på menighedsrådenes arbejde med målsætningen for kirkemusikken. Men ved at også at inkludere sognepræster og organister kan denne undersøgelse give et indblik i evt. forskellige opfattelser af det kirkemusikalske målsætningsarbejde i samme sogn (bl.a. til brug for den kvalitative undersøgelse).

Desuden kan vi sikre et svar fra så mange af de adspurgte sogne som muligt ved at udsende til tre mulige respondenter. Det betyder naturligvis, at der i databehandlingen skal filtreres på de tre forskellige respondenttyper (MR-formand, sognepræst, organist), da der i det enkelte sogn kan være fra nul til tre respondenter.

For at opnå så stor repræsentativitet som muligt blev sognene udvalgt gennem en stratificeret, tilfældig sampling udført af sociolog Steen

Marquard Rasmussen, som tilfældigt udvalgte 150 sogne fordelt på tre urbaniseringsgrader. De tre urbaniseringsgrader er defineret ud fra den største by, der rækker ind i sognet (Rasmussen 2015, p. 21).

Urbaniseringsgrader³

Urbaniseringsgrad 1	Sogne, hvor den største by har under 500 indbyggere
Urbaniseringsgrad 2	Sogne, hvor den største by har 500-19.999 indbyggere
Urbaniseringsgrad 3	Sogne, hvor den største by har 20.000 indbyggere eller flere

Sogdenes urbaniseringsgrad, dvs. grad af bymæssige udvikling, har fra tidligere undersøgelser vist sig at have betydning for kulturelle forhold i befolkningen og strukturelle forhold i folkekirken (Rasmussen 2015, p. 20-21) og er derfor også valgt i denne undersøgelse for at opnå en ligelig distribution inden for urbaniseringsgraderne blandt sognene i undersøgelsen.⁴

Fra hvert af disse 150 tilfældigt udvalgte sogne er én MR-formand, én sognepræst og én organist blevet identificeret med navn og e-mail-adresse igennem folkekirkens portal www.sogn.dk. I denne forbindelse er der foretaget nogle valg, som beskrives herunder.

³ Urbaniseringsgrader defineret af Steen Marquard Rasmussen til denne undersøgelse.

⁴ For at opnå en højere grad af repræsentativitet kunne man i databehandlingen have opereret med at vægte ift. urbaniseringsgraderne, men pga. denne mindre undersøgelses karakter er dette fravalgt.

Ikke alle MR-formænd har en privat e-mailadresse på www.sogn.dk. Derfor blev den officielle menighedsrådsmail til det pågældende sogn taget i anvendelse i tilfælde af en manglende privat e-mailadresse. MR-formanden har pligt til at tjekke menighedsrådets officielle e-mail, og vi forventede derfor, at MR-formanden ville modtage e-mailen med spørgeskemaet igennem denne e-mailadresse.

I mange sogne angives flere sognepræster. Vi har derfor valgt den kirkebogsførende sognepræst som respondent. I tilfælde med to kirkebogsførende sognepræster er den øverste på listen valgt.

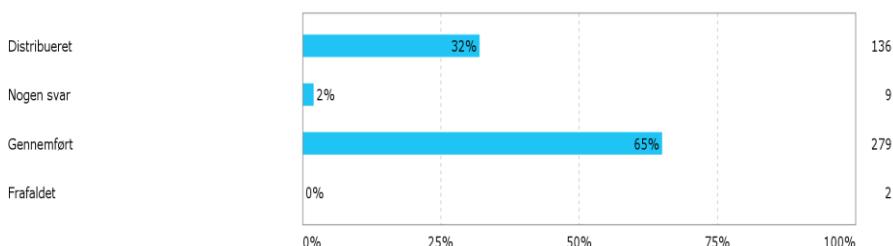
Mange organister er ikke oplistet på www.sogn.dk, og vi har derfor fundet deres e-mailadresser på sognets hjemmesider og i kirkeblade tilgængelige på hjemmesider. Hvis e-mailadressen ikke var tilgængelig her, kontaktede vi sognet pr. telefon eller e-mail, og hvis dette heller ikke førte til en e-mailadresse, har vi ladet respondenterne bortfalde. I nogle tilfælde har flere organister været tilknyttet det enkelte sogn, og vi har derfor valgt den øverste på listen på www.sogn.dk eller på sognets hjemmeside. Hvis det har været anført, at der er fuldtidsansatte og deltidsansatte organister ansat, så er den fuldtidsansatte valgt. Hvis det har været anført, at der er en organist og en 2. organist ansat, så er organisten valgt.

I spørgeskemaets begyndelse angives, hvilket sogn pågældende respondent skal besvare spørgsmålene ud fra for at undgå, at respondenterne svarer på flere sognes vegne, hvis vedkommende har sit virke i flere sogne.

2.2.3. Respondenter og bortfald

Spørgeskemaet er udsendt til 426 respondenter. Heraf har 279 gennemført hele spørgeskemaundersøgelsen. Det giver en svarprocent på 65 %. Oprindeligt havde vi håbet på at kunne udsende spørgeskemaet til 150 sogne og dermed 450 respondenter fordelt på MR-formænd, sognepræster og organister i de enkelte sogne, men pga. f.eks. midlertidige lukninger af kirker forårsaget af skimmelsvamp eller sygdommeldinger og vanskeligheder med at fremskaffe e-mailadresser til organister (som beskrevet ovenfor), så var der inden udsendelsen af spørgeskemaet et bortfald på 24 respondenter (5 % af de 450 mulige respondenter fra de 150 sogne).

Figur 1. Antal respondenter fordelt på besvarelse af spørgeskemaet

Figur 1

Figuren viser, hvordan det fremsendte spørgeskema er blevet behandlet af modtagerne. Den ene procents mangel (fra 99 % til 100 %) gemmer sig i kategorien "Frafaldet".

Distribueret betyder, at det er fremsendt, men besvarelsen er ikke påbegyndt. De to frafald i tabellen skyldes tilbagemeldinger fra de pågældende respondenter om, at de ikke ønsker at medvirke. De ni respondenter, der har afgivet nogle svar, indgår i undersøgelsens fortløbende

resultater. De fem af de ni respondenter med nogle svar er frafaldet i besvarelsen i begyndelsen af spørgeskemaet, mens de sidste fire er frafaldet i nogle af de sidste spørgsmål omkring konkrete formuleringer af menighedsrådenes målsætningsformuleringer i budgettet.

Tabel 1. Antal respondenter fordelt på stilling

	Distribueret, men ubesvaret	Nogle svar	Gennem- ført	Frafaldet	I alt
Menighedsrådsformand	63	3	82	0	148
Sognepræst	40	3	103	2	148
Organist	33	3	94	0	130

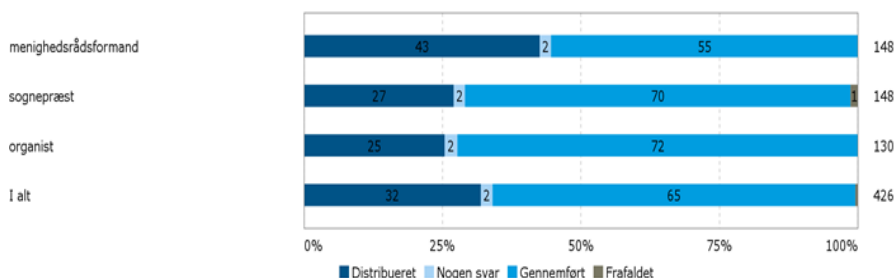
Tabel 1

Som det fremgår af ovenstående tabel har det kun været muligt at fremskaffe oplysninger på 130 af de 150 mulige organister på trods af ihærdig eftersøgning, hvilket er det største bortfald af respondenter inden spørgeskemaets udsendelse. 148 ud af 150 mulige MR-formænd og sognepræster har fået tilsendt spørgeskemaet.

Hvis vi kigger på, hvordan bortfaldet fordeler sig inden for de tre urbaniseringsgrader, så findes det største bortfald inden spørgeskemaets udsendelse i urbaniseringsgrad 1 med 13 respondenter. Urbaniseringsgrad 2 har et bortfald på syv respondenter og urbaniseringsgrad 3 et bortfald på fire respondenter.

Inden for de tre forskellige respondentgrupper ser svarprocenten således ud:

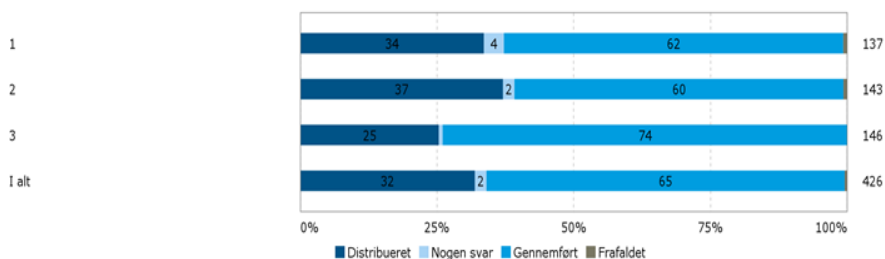
Figur 2. Svarprocent fordelt på stilling

Figur 2

Den højeste svarprocent, 72 % (94 respondenter) finder man blandt organisterne, som man også kan formode har en stor interesse i musikken i sognets kirke(r). Sognepræsterne har en næsten lige så høj svarprocent på 70 % (103 respondenter), mens MR-formændene i mindre grad har været tilbøjelige til at besvare spørgeskemaet med kun 55 % (82 respondenter).

Figur 3. Svarprocent fordelt på urbaniseringsgrader

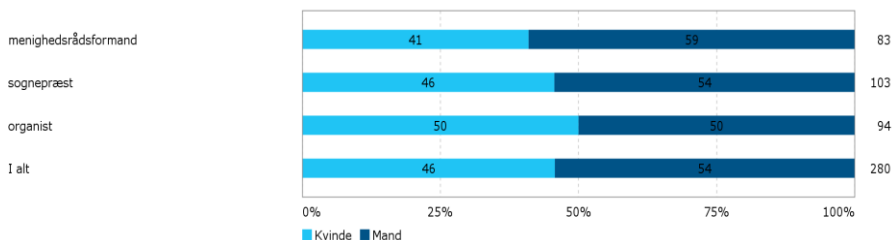
Figur 3

Figur 3 viser, at der er en langt højere svarprocent blandt respondenter fra urbaniseringsgrad 3. Det kan tyde på, at et spørgeskema af denne art, der specifikt retter sig mod musikken i sognets kirke(r), henvender sig mest til denne gruppe, som befinder sig tættere på eller i de større byer i Danmark. Her vil der måske oftere være større muligheder for flere typer af kirkemusikalske aktiviteter, medarbejdere og frivillige.

2.2.4. Repræsentativitet

For at undersøge repræsentativiteten af respondentudvælgelsen sammenlignes herunder med kønsfordelingen blandt respondenterne.

Figur 4. Kønsfordeling blandt de tre respondenttyper⁵

Figur 4

Som det fremgår af ovenstående er der en overvægt af besvarelser fra mænd i undersøgelsen på trods af, at kvindelige præster pr. 9. dec. 2016 (Landsforeningen af Menighedsråd, 2016) udgør 57 % i folkekirken. Desuden består menighedsrådene pr. 9. dec. 2016 af 55 % kvinder og 45 % mænd (Landsforeningen af Menighedsråd, 2016). Det fremgår ikke af statistikken, hvordan kønsfordelingen er blandt MR-formænd, men af figur 4 fremgår, at undersøgelsens besvarelser udgøres af en

⁵ Af denne tabel fremgår 280 besvarelser i alt. Vi har valgt at inddrage besvarelser, som ikke fuldføres – derfor denne afvigelse.

overvægt af mænd blandt MR-formændene. En statistik om kønsfordeling blandt organister eksisterer ikke, men i denne gruppe ses en ligelig fordeling blandt mænd og kvinder.

2.2.5. Opsamling - Spørgeskemaundersøgelse

Som beskrevet tidligere, var der før udsendelsen af spørgeskemaet et bortfald på 24 respondenter, heraf 20 organister. Desuden er der bortfald på besvarelsene, hvor det viser sig, at MR-formændene har den laveste svarprocent på 55 %. Sognepræsterne har en svarprocent på 70 %, og organisterne har den højeste med 72 %. Det kan skyldes flere ting, men afhænger måske af beskæftigelsen med musikken i sognets kirke(r), og i høj grad nok også af tid, hvor MR-formanden i de fleste tilfælde vil have en hovedbeskæftigelse uden for kirken.

Der er også en skævhed ift. svarprocenten i urbaniseringsgraderne, hvor respondenter tilhørende urbaniseringsgrad 3 i langt højere grad har været tilbøjelige til at svare, hvilket måske afspejler flere kirkemusikalske aktiviteter, medarbejdere og frivillige i nærheden af eller i de større byer.

I alt er der et bortfald på 171 respondenter ud af de 450 mulige respondenter (24 respondenter har ikke været mulige at kontakte, 9 respondenter har ikke afsluttet besvarelsen og 136 respondenter har ikke åbnet spørgeskemaet, 2 er frafaldet i forbindelse med besvarelsen af spørgeskemaet). Hvis vi kigger på de faktisk adspurgte (426 respondenter) og heraf 147 i bortfald, så svarer det til et bortfald på 35 %.

Besvarelsen på 65 % er en rimelig svarprocent i en type undersøgelse som denne. Undersøgelsen kan dog ikke siges at være repræsentativ for alle sogne i landet pga. følgende forhold:

- undersøgelsens størrelse,
- skævhed i udsendelse af spørgeskema til en af respondentgrupperne,
- lavere svarprocent fra MR-formændene,
- skæv kønsfordeling ift. sognepræster og måske også ift. MR-formænd,
- skæv fordeling af besvarelser fra de forskellige urbaniseringsgrader, som kan tyde på, at spørgeskemaet særligt henvender sig til sogne i eller i nærheden af de større byer i Danmark,
- ingen vægte i databehandlingen.

Ikke desto mindre kan der inden for denne undersøgelses rammer gives et fingerpeg om forholdene i sognene mht. målsætningsarbejdet for kirkemusikken. Med disse forbehold fortsættes til analysen med forskningsspørgsmålene i fokus.

2.3. Analyse

I analysen præsenteres først resultaterne af de to forskningsspørgsmål:

- 1. I hvor høj grad indgår sognenes kirkemusikalske aktiviteter i menighedsrådenes målsætninger for det lokale kirkelige liv, hvad enten disse er formuleret eller ikke formuleret? Og herunder:*
- 2. I hvor høj grad tager organisternes arbejdsbeskrivelser, der definerer*

omfanget og karakteren af organistens kirkemusikalske forpligtelser, hensyn til disse målsætninger?

Desuden bringes til sidst en kort analyse af respondenternes vurdering af betydningen af gudstjenestens musik og kirkekoncerter for kirkens forkyndelse.

2.3.1. Målsætning for musikken i sognets kirke(r)

Til besvarelse af forskningsspørgsmålene spørges: "Har menighedsrådet udarbejdet en særlig målsætning for musikken i sognets kirker?", hvortil der svares "Ja" fra 38 respondenter (13,4 % af respondenterne).

Tabel 2. Har menighedsrådet udarbejdet en særlig målsætning for musikken i sognets kirke(r)?

	Ja	Nej	Ved ikke	I alt
MR-formand	10	71	3	84 (29,7%)
Sognepræst	17	75	12	104 (36,7%)
Organist	11	65	19	95 (33,6%)
I alt	38	211	34	283 (100 %)

Tabel 2

Dette antal skal dog ses ift. antallet af sogne, der i alt svarer "Ja", da der som tidligere nævnt er tre forskellige respondentgrupper i de enkelte sogne. I alt 30 sogne fordelt på de tre respondentgrupper (ud af i alt 138 sogne, hvor mindst én respondent fra hvert sogn har besvaret spørgsmålet) svarer positivt tilkendegivende på dette spørgsmål. Det svarer til i alt 22 % af de sogne, der har besvaret spørgsmålet. Der er dog ikke enighed blandt de tre respondentgrupper i de enkelte sogne på disse svar. Man ser f.eks., at en enkelt respondent svarer ja, mens de andre svarer nej, eller der er eksempler på, at de tre respondenter i

samme sogn afgiver tre forskellige svar. Det kommer denne undersøgelse ikke nærmere ind på, men det er vigtigt at understrege, at der i de enkelte sogne er forskellige opfattelser af, om de har en særlig målsætning for musikken i sognets kirke(r). Man kan dog af ovenstående aflæse, at i de tilfælde, hvor respondenterne har svaret ”Ja”, så mener flere sognepræster end MR-formænd og organister, at menighedsrådene har en særlig målsætning for musikken i sognets kirke(r).

Respondenter, der har svaret ”Ja” til ovenstående spørgsmål, fordeler sig inden for de tre urbaniseringsgrader på følgende måde:

Tabel 3. Antal respondenter og sogne, der har svaret ”Ja” til spørgsmålet om, at menighedsrådet har udarbejdet en særlig målsætning for musikken i sognets kirke(r), inden for hver urbaniseringsgrad

Urbaniseringsgrad 1	7 respondenter	fordelt på 7 sogne (5 %)
Urbaniseringsgrad 2	7 respondenter	fordelt på 7 sogne (5 %)
Urbaniseringsgrad 3	24 respondenter	fordelt på 16 sogne (12 %)

Tabel 3

Der viser sig at være en overvægt af positive tilkendegivelser fra sogne i urbaniseringsgrad 3, hvor 24 respondenter fordelt på 16 sogne svarer ”Ja”. Derimod svarer 7 respondenter fordelt på 7 sogne fra både urbaniseringsgrad 1 og 2 ”Ja” til spørgsmålet. Det viser sig altså, at sogne i urbaniseringsgrad 3 i højere grad må forventes at have en målsætning for kirkemusikken end de øvrige sogne fra urbaniseringsgrad 1 og 2.

At et sogn svarer positivt på spørgsmålet, om menighedsrådet har en målsætning for musikken i sognets kirke(r), behøver ikke at betyde, at formuleringerne er enslydende. Et eksempel på et sogn, hvor alle tre respondenter har svaret "Ja" til spørgsmålet, viser, at de alle kender til en målsætning, men alligevel gengiver de tre forskellige formuleringer. To af dem giver lange fyldestgørende svar i et efterfølgende spørgsmål, hvor respondenterne bliver spurgt: "Hvordan lyder menighedsrådets særlige målsætning for musikken i sognets kirke(r)?", men svarene er forskellige. MR-formanden i det pågældende sogn skriver:

"Folkekirken [bynavn redigeret bort, red.] skal bruge musik målrettet i formidlingen af kirkens budskab og i at skabe fællesskab. Musik berører følelserne og intellektet på en helt anden og ofte mere umiddelbar måde end ord og kan understøtte forundring og eftertanke. Musik – særligt salmesang – skaber samhørighed og medvirker på den måde til at gøre en forsamling til et fællesskab. Musikken kan på den måde være et vigtigt bidrag til at danne menighed. Musik i kirkerne er således en uundværlig faktor i kirkernes forkyndelse."

"I Folkekirken [bynavn redigeret bort, red.] skal der være mangfoldighed i udtryksformerne. Når det gælder musik i kirkerne betyder det at vi skal værne om den høje kvalitet i den kirkemusikalske tradition, benytte os af flere genrer og udvikle variation i kirkemusikken – også på orglet. Dette skal afspejles i fremtidige stillingsbesættelser."

Musikalske profiler

"Der skal med udgangspunkt i kirkernes akustik og instrumenter, samt de enkelte organisters faglige kompetencer skabes nogle klare musikalske profiler, som supplerer hinanden, så vi får et bredt og varieret musikliv i sognet."

Musik ved gudstjenester og kirkelige handlinger

"Musik skal være en integreret del af gudstjenesten. Der skal være balance mellem musikalsk understøttelse af menighedssang (salmer) og rent professionelle indslag (f.eks. motetter). Balancen kan variere fra kirke til kirke.

Der skal skabes sammenhæng mellem udvikling af gudstjenesteform og musikprofil."

Inddragende korarbejde

"Der skal være mange tilbud om at synge i kor i kirkerne. Det gælder både kor, som "drives" af sognet og kor, som låner lokaler.

For kor, som drives af sognet, skal der være et klart kirkeligt/diakonalt sigte."

Koncerter i kirkerne

"Koncerter i sognets kirker skal være med musik, som understøtter sognets øvrige virke. Vi skal altid kunne argumentere for den kirkelige relevans. Det gælder både koncerter som sognet selv arrangerer og koncerter, som arrangeres af eksterne arrangører, der låner eller lejer sig ind i sognets kirker. (MR-formand)"

Sognepræsten i sognet skriver blot, at målsætningen er lang, og organisten har en længere beskrivelse, men den er formuleret på en anden måde. Dette sogn adskiller sig fra alle andre sognes formuleringer ved at have de længste og mest fyldestgørende målsætninger.

Andre målsætningsformuleringer fra respondenter, der har svaret "Ja" til, at de har en målsætning for kirkemusikken, kan være meget korte som f.eks. "God" (MR-formand), "Noget med ord og musik" (sognepræst), "Det husker jeg ikke!" (sognepræst), "Jeg har ikke lige fået sat ord på nogen konkret målsætning ..." (organist), "Et antal koncerter og koret skal knyttes til højmessen" (sognepræst), og "Det sættes meget højt" (MR-formand) eller være lidt længere som f.eks.:

"Overordnet mål: At forkynde Kristus som hele verdens frelser. Dette mål tilstræbes gennem opførelse af – og gennem pædagogisk indføring i kirkemusik. Alle musikarrangementer indeholder et element af pædagogisk indføring og/eller socialt samvær. (Organist)"

Her afspejles formålet om forkyndelse i sammenhæng med kirkemusikken, som nedenstående citat også gengiver:

"Vi takker for ordets og tonens gave i vores indgangsbøn ... og vi mener, at musik kan mere end ord ... så derfor ønsker vi at højne musikken mest muligt ... og imødekomme alle slags ønsker ... stort set ... det betyder så meget for forkyndelsen og oplevelsen generelt. Vi har gjort dette de sidste 20 år." (Sognepræst)

Forbindelsen mellem forkyndelse og kirkemusikken går igen i mange af besvarelsene, men der er også eksempler på meget konkrete mål for musikken i kirken:

"Man vil over årene 2012 til 2016 gå fra at have to kor til fem kor. Der skal være 20 medlemmer i hvert kor. (Blev nået i 2015). Man vil have Babysalmesang/småbørnssalmesang ved kirken i 2012. (Nået). Man vil satse målrettet på at have god kontakt til forældre og børn i sang-øjemed (MR [menighedsrådet, red.] indgår med hygge og samtaler ved arrangement for ventende forældre - 2016). MR har 2016 søgt at få forældre til at lade sig repræsentere i MR (Valget)." (Sognepræst)

De fleste besvarelser er meget kortfattede, og der er kun et par eksempler på længere formuleringer som gengivet i det første eksempel. Det betyder for nogle sogne, at de ikke skriftligt har formuleret en målsætning, eller at de ikke i denne besvarelse har haft tid til at finde den konkrete formulering frem. Det er især sognepræsterne og inden for urbaniseringsgrad 3, at der svares positivt på spørgsmålet.

Vi har endvidere i spørgeskemaet spurgt til formuleringer om kirkemusikken i menighedsrådenes budget. Her spørges:

Menighedsrådet skal i forbindelse med udarbejdelsen af sit budget formulere en målsætning for det lokale kirkelige liv. Er kirkemusikken nævnt som en del af denne målsætning (som er nedskrevet på side 2 i menighedsrådets budget)?

Tabel 4. Svarfordeling for spørgsmål vedr. kirkemusikken som målsætning i budgetudarbejdelsesprocessen

	Ja	Nej	Ved ikke	I alt
MR-formand	26	49	9	84 (29,7%)
Sognepræst	27	54	23	104 (36,7%)
Organist	16	19	60	95 (33,6%)
I alt	69	122	92	283 (100 %)

Tabel 4

Disse i alt 69 respondenter, der har svaret "Ja", er fordelt på 57 sogne. Af de i alt 138 sogne, der har svaret på dette spørgsmål, svarer det til 41 % af sognene, der svarer positivt tilkendegivende på dette spørgsmål, men igen skal man være opmærksom på, at de tre respondenter i de enkelte sogne ikke svarer ens. Her ses igen mange eksempler på, at respondenter fra samme sogn afgiver forskellige svar.

Et større antal respondenter og sogne svarer "Ja" på dette spørgsmål ift. det foregående spørgsmål: "Har menighedsrådet udarbejdet en særlig målsætning for musikken i sognets kirker?", hvor 38 respondenter fordelt på 30 sogne svarede "Ja". Dvs. at respondenterne skelner imellem formuleringen i spørgsmålene om en *særlig* målsætning for musikken, og om kirkemusikken er nævnt i menighedsrådenes budget.

Respondenterne på ovenstående spørgsmål fordeler sig inden for de tre urbaniseringsgrader på følgende måde:

Tabel 5. Antal respondenter og sogne, der har svaret "Ja" til spørgsmålet om, at kirkemusikken indgår i menighedsrådets målsætningsformulering i budgettet, inden for hver urbaniseringsgrad

Urbaniseringsgrad 1	15 respondenter	fordelt på 13 sogne (9 %)
Urbaniseringsgrad 2	24 respondenter	fordelt på 19 sogne (14 %)
Urbaniseringsgrad 3	30 respondenter	fordelt på 25 sogne (18 %)

Tabel 5

Der er igen en overvægt af positive tilkendegivelser fra sogne i urbaniseringsgrad 3, men dog i mindre grad end til det forrige spørgsmål.

Da der spørges ind til formuleringen af denne målsætning, er svarene igen meget forskellige, men det gælder for alle, at de er kortfattede, hvilket må afspejle korte formuleringer i budgetarkene. Svarene fordeles sig i flere forskellige kategorier, hvor nogle respondenter udtrykker, at de ikke har tid til at finde formuleringen frem til besvarelsen af dette spørgsmål som f.eks.: "Det kan jeg ikke huske – det skulle kun tage fem min. at udfylde dette!" (Sognepræst). Flere svarer, at de ikke husker det. Andre er meget kortfattede, og det kan være et udtryk for, at de alligevel ikke har formuleret en målsætning for kirkemusikken i budgettet: "Har ingen målsætning" (organist), "Ja" (MR-formand), "Oplyses ikke" (organist), "Ved ikke. Som udgangspunkt bare budgetteret med lidt" (organist), "... alt hvad der indbydes og inviteres til skal være af kvalitet" (MR-formand), "Meget positiv" (MR-formand). Derfor skal

den positive tilkendegivelse på en målsætningsformulering, hvor kirkemusikken nævnes i budgettet fra 57 sogne tages med forbehold, da det er usikkert, hvor mange der i virkeligheden har nævnt kirkemusikken i budgettet.

Halvdelen af formuleringerne har fokus på musikken, og nogle beskriver helt konkrete fokuspunkter som f.eks.: "Organisten skal være med til at tilrettelægge musikken i kirken." (organist), "Vi har som målsætning, at der skal afholdes en koncert om året." (sognepræst). Eller:

"Udvikle jazzmusikalsk profil i kirken [navn på kirke bortredigeret, red.] Denne snævre formulering skal ses i lyset af, at det er her, der aktuelt skal ske en udvikling - ikke at andre områder ikke prioriteres." (MR-formand).

Helt konkret med forslag om kontakt til skolen og samarbejde med musiklærerne, og jeg har i december måned salmeintro for hele udskolingen. Ved hvert eneste menighedsrådsmøde går vi det igennem – altså, om vi kommer hele vejen rundt. (Sognepræst).

"Man har et ønske om at prioritere den rytmiske musik højere, og gerne give den mere plads i gudstjenesten, evt. ved rytmiske gudstjenester. Dette praktiseres i forbindelse med konfirmandundervisningen, hvor der er ansat to musikere i et modulundervisningsprojekt." (Sognepræst).

Ift. ovenstående målsætningsformuleringer kan der konkret sættes mål for opfyldelse, mens andre skriver mere generelle formuleringer,

som i praksis vil være svære at måle opfyldelsen af som f.eks.: *"Menighedsrådet vil skabe de bedst mulige rammer for kirkemusikkens udfoldelse."* (organist), *"Det skal være kvalitet. Da vi alle sætter stor pris på musik-ledsagelse af dygtige folk."* (MR-formand).

En mindre gruppe formulerer målsætningen for kirkemusikken i forbindelse med kirkens forkyndelse: *"Den er indeholdt i det formål, det er at afholde gudstjeneste for at udbrede kristendommen."* (MR-formand) eller:

"Kirken er rum for gode oplevelser og indsigt.

Kirken inviterer til fællesskab.

Kirken forkynder både gennem ord, musik og anden aktivitet.

Kirken samarbejder med andre kræfter i samfundet.

Kirken skaber rammerne for frivilliges indsats.

Kirken henvender sig til alle grupper i samfundet.

Kirken er opsøgende (ex. Sognebladet)." (Organist)

2.3.1.1. Opsamling. Analyse af målsætning for musikken i sognets kirke(r)

Som det fremgår af analysen, så er flere sogne (41 %, 57 sogne) positivt tilkendegivende ift., at kirkemusikken nævnes i menighedsrådenes målsætning i budgettet end de 30 sogne (22 %), der svarer ja til, at menighedsrådene har en særlig målsætning for musikken i sognets kirke(r).

Flere forbehold skal dog tages i betragtning, da en nærmere gennemgang af formuleringerne om kirkemusikken i menighedsrådenes målsætning i budgettet viser, at det er usikkert, om kirkemusikken rent

faktisk indgår i budgetarket. Som beskrevet angiver nogle af respondenterne, at de alligevel ikke har en målsætningsformulering, andre kan ikke finde formuleringen eller har ikke tid til at finde den.

Desuden kan betoningen af det foregående spørgsmål, om menighedsrådene har udarbejdet en *særlig* målsætning for musikken i sognets kirke(r), måske også give anledning til at svare negativt på baggrund af en kvalitativ skelnen mellem blot 'en målsætning' og 'en *særlig* målsætning', hvilket kan have medført færre positive svar på netop dette spørgsmål.

Det første forskningsspørgsmål lyder: *I hvor høj grad indgår sognenes kirkemusikalske aktiviteter i menighedsrådenes målsætninger for det lokale kirkelige liv, hvad enten disse er formuleret eller ikke-formuleret?* Med tanke på forbeholdene for repræsentativitet, de faktiske formuleringer omkring kirkemusikken, som de gengives i denne undersøgelse, og uenigheden i de enkelte sogne inden for de tre respondenttyper, så mener mellem 22 % og 41 % af sognene i denne undersøgelse, at der i menighedsrådene arbejdes med en målsætning for musikken i sognets kirke(r), men der skal som sagt tages store forbehold for dette resultat. Hvorvidt disse målsætninger er skriftligt formulerede eller eksisterer i en mundtlig dialog (eller monolog, hvilket det kan tyde på i de tilfælde, hvor respondenterne inden for samme sogn svarer både positivt og negativt på spørgsmålene) kan være svært at afgøre af besvarelsene, da der er store forskelle i formuleringerne. Få gengiver nøje bearbejdede formuleringer, andre meget korte eller mere tilfældige beskrivelser.

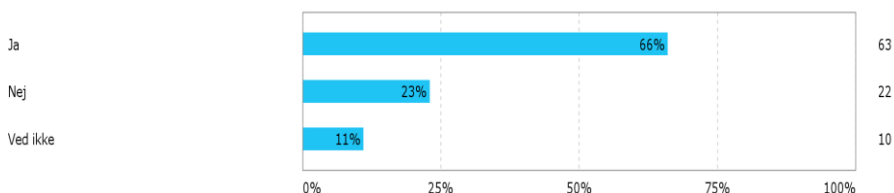
2.3.2. Målsætningsformuleringer i organisters arbejdsbeskrivelse

Forskningsspørgsmålet omkring målsætningernes indflydelse på organisternes arbejdsbeskrivelse kan besvares meget kort. Forskningsspørgsmålet lyder:

I hvor høj grad tager organisternes arbejdsbeskrivelser, der definerer omfanget og karakteren af organistens kirkemusikalske forpligtelser, hensyn til disse målsætninger?

Vi har i undersøgelsen spurgt:

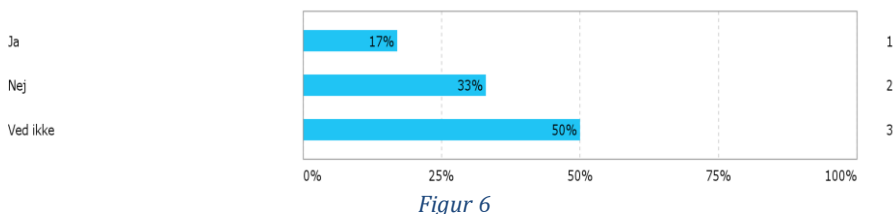
Figur 5. Spørgsmål: Har du [organist] en arbejdsbeskrivelse?

Figur 5

Det fremgår af ovenstående, at to tredjedele af organisterne i undersøgelsen har en arbejdsbeskrivelse. Hvis disse organister også har svaret ja til, at menighedsrådet har udarbejdet en særlig målsætning for musikken i sognets kirke(r) (11 organister svarede ja til dette spørgsmål), så filtreres de videre til nedenstående spørgsmål:

Figur 6. Spørgsmål: Er menighedsrådets målsætning for musikken i sognets kirke(r) beskrevet i din arbejdsbeskrivelse?

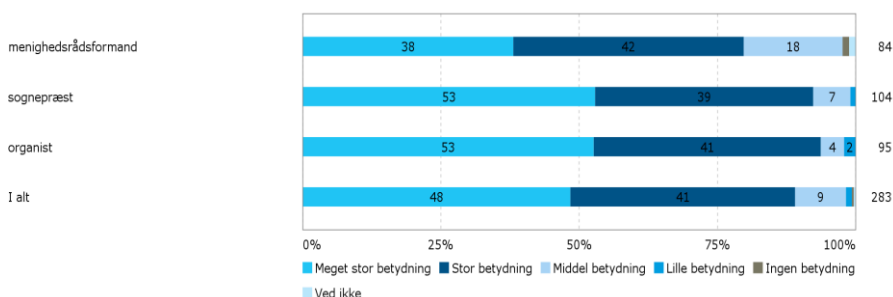
Det fremgår af figur 6, at seks organister filtreres videre til spørgsmålet, hvoraf kun en enkelt organist svarer ”Ja” til, at menighedsrådets målsætning for musikken er beskrevet i vedkommendes arbejdsbeskrivelse. Det kan derfor konkluderes, at organisternes arbejdsbeskrivelse ikke inkluderer en beskrivelse af menighedsrådenes målsætninger for musikken i sognets kirke(r).

Desuden kan det også af denne undersøgelse udledes, at 23 % af organisterne i denne undersøgelse ikke har en arbejdsbeskrivelse, og at 11 % ikke ved, om de har en arbejdsbeskrivelse. Da vi har spurgt ind til en arbejdsbeskrivelse og ikke et ansættelsesbevis, kan der ikke siges noget om, hvorvidt et ansættelsesbevis foreligger. I *Ansættelsesbevisloven* fremgår det, at arbejdsgiveren har oplysningspligt mht. ”beskrivelse af arbejdet eller angivelse af lønmodtagerens titel, rang, stilling eller jobkategori.” (LBK nr. 240 af 17/03/2010 § 2, Stk. 2,3). Det fremgår derfor heller ikke af denne undersøgelse, om menighedsrådet som arbejdsgiver i tilfælde uden en arbejdsbeskrivelse har angivet organistens titel, rang, stilling eller jobkategori, og om menighedsrådet derfor lever op til lovgivningen.

2.3.3. Musikkens betydning for kirkens forkyndelse

Som det fremgår af analysen vedr. målsætningen for musikken i sognets kirke(r), så nævnes forkyndelse i flere tilfælde i forbindelse med målsætningsarbejdet. Det er derfor interessant at kigge mere specifikt på, hvordan respondenterne forholder sig til betydningen af gudstjenestens musik og kirkekoncerter for kirkens forkyndelse. Svarene kan aflæses af følgende:

Figur 7. Spørgsmål: Hvor stor betydning, mener du, gudstjenestens musik har for kirkens forkyndelse?

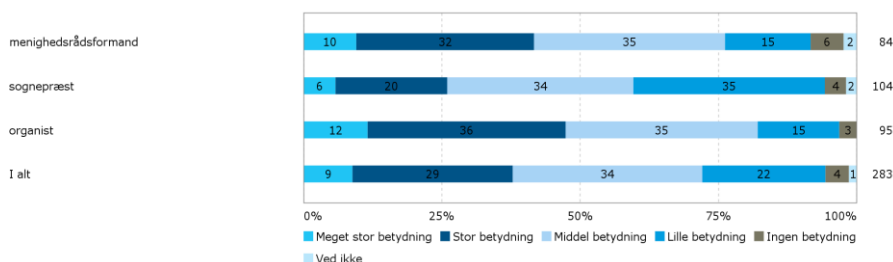

Figur 7

Af figur 7 fremgår det, at alle respondentgrupper mener, at gudstjenestens musik har en stor eller meget stor betydning for forkyndelsen. Dog i mindre grad for MR-formændene.⁶

Figur 8. Spørgsmål: Hvor stor betydning, mener du, kirkekoncerter har for kirkens forkyndelse?

⁶ Hvis besvarelsen af spørgsmålet inddeles ift. urbaniseringsgraderne, så fremkommer en lignende tabel. Dog er respondenterne i urbaniseringsgrad 2 i mindre grad end de øvrige tilbøjelige til at give gudstjenestens musik 'meget stor betydning' for kirkens forkyndelse.

Figur 8

Ikke overraskende fremgår det af resultatet, at kirkekoncerterne i mindre grad end gudstjenestens musik har betydning for kirkens forkyndelse, hvor det er værd at bemærke, at det især er præsterne, der i mindre grad mener, at kirkekoncerterne har en betydning for forkyndelsen. Kirkekoncerterne har dog for langt de fleste i større eller mindre grad en betydning for forkyndelsen, hvor kun meget få angiver, at den ingen betydning har.⁷

Respondenterne i denne undersøgelse svarer dermed, at kirkemusikken i større eller mindre grad har en betydning for kirkens forkyndelse. Det er dog særligt udtalt ved gudstjenestens musik, men kirkekoncerter har også for langt de fleste respondenter en betydning for kirkens forkyndelse.

2.4. Delkonklusion

⁷ I lighed med spørgsmålet om betydningen af gudstjenestens musik for kirkens forkyndelse, så gælder det igen, at respondenterne i urbaniseringsgrad 2 er tilbøjelige til at tillægge kirkekoncerter mindre betydning for forkyndelsen end respondenterne i de øvrige urbaniseringsgrader.

Som beskrevet skal resultaterne af denne undersøgelse tages med en række forbehold, men inden for denne undersøgelses rammer, så viser resultaterne, at 57 sogne (41 %) af 138 sogne svarer, at kirkemusikken nævnes i budgettets målsætning, og 30 sogne (22 %) svarer, at de har en særlig målsætning for musikken i sognets kirke(r). Det fremgår dog af analysen, at det er tvivlsomt, hvor mange sogne der i virkeligheden har formuleret en målsætning for kirkemusikken i budgetarket, da mange efter at have svaret ja til spørgsmålet ikke kan gengive den, finde den frem eller direkte har skrevet, at kirkemusikken ikke er nævnt. Derfor har færre end de 41 % af sognene nævnt kirkemusikken i deres budgets målsætning for det kirkelige liv.

Som det også er fremgået af begge spørgsmål omkring målsætningen for kirkemusikken, er der mange eksempler på, at de tre respondenttyper i samme sogn ikke svarer ens på spørgsmålene. Dette giver derfor endnu større forbehold ift. til at udtale sig om, i hvor høj grad menighedsrådene arbejder med en målsætning for musikken i sognets kirke(r). Det kan være et udtryk for, at der foregår en dialog omkring det eller det modsatte, men i hvor høj grad der arbejdes med denne målsætning, er det svært at sige noget helt konkret om på baggrund af denne undersøgelse. Det vil en kvalitativ interviewundersøgelse bedre kunne belyse.

Hvis man skal foretage en lignende undersøgelse vil det være anbefalsværdigt at have et særligt fokus på, hvordan spørgsmålene omkring målsætningsarbejdet formuleres, så man får meget konkrete svar på, om sognene f.eks. har skriftlige formuleringer omkring kirkemusikken, eller om det er en mundtlig dialog. Et andet interessant spørgsmål

kunne være, hvem i sognet der formulerer disse målsætninger eller har størst indflydelse på, hvilke kirkemusikalske aktiviteter der skal foregå i sognet.

På trods af forbeholdene for resultaterne, så kan der ikke herske tvivl om besvarelsen af det andet forskningsspørgsmål: Målsætningerne for kirkemusikken indgår ikke i organisternes arbejdsbeskrivelse.

Som afslutning på denne undersøgelse gengives her en kommentar fra en respondent, som afspejler både den kvantitative metodes begrænsninger og samtidigt et engagement i kirkemusikken på trods af manglende formulerede målsætninger i sognet:

"Det hænder, jeg føler, at jeg modsiger mig selv i besvarelsen, da jeres spørgsmål er generelle og ikke helt kan fange den enkelte kirkes forhold.

Eks: Et menighedsråd kan sagtens være meget engageret i musikken uden at have formuleret en decideret målsætning, som er nedfældet på skrift. Det er tilfældet her."

Dvs. at en lignende undersøgelse skal tage højde for, at menighedsrådene på trods af undersøgelsens resultater godt kan være engagerede og have indflydelse på musikken i kirkerne, selvom det ikke fremgår af skriftlige formuleringer. Menighedsrådenes engagement i kirkemusikken vil måske i mange tilfælde handle om økonomi og styring, hvilket ville have været relevant at spørge nærmere ind til og få afklaret i denne undersøgelse. At der ikke er skriftlige formuleringer om målsæt-

ninger for kirkens musik kan betyde, at organister (og evt. sognepræster) har en høj grad af handlefrihed ift. forvaltningen af økonomiske midler til kirkemusikken.

Referencer

Beskæftigelsesministeriet, 2010. *Ansættelsesbevisloven*. LKB nr 240 af 17/03/2010, Beskæftigelsesministeriet

Bryman, A., 2012. *Social Research Methods*, Oxford University Press

Landsforeningen af Menighedsråd, 2016. *Fakta om menighedsrådene*, Landsforeningen af Menighedsråd, d. 9. dec. 2016 <http://www.menighedsraad.dk/presse/viden-om-menighedsraadene/fakta-om-menighedsraadene/>

Olsen, H., 2006. *Guide til gode spørgeskemaer*, Socialforskningsinstituttet, København

Rasmussen, S.M., 2015. *Forskellige vilkår for folkekirken på landet*, Landsforeningen af Menighedsråd & Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter

3. Den kvalitative undersøgelse

Af Peter Weincke

3.1. Indledning

Den kvantitative undersøgelse har foretaget en mere detaljeret kortlægning af respondenternes holdning til *formålet* med sognets forskellige kirkemusikalske aktiviteter (spirekor, børnekor, voksenkor, frivilligt korarbejde osv.). Resultaterne af dén undersøgelse giver et værdifuldt grundlag for fortsat forskning og udviklingsarbejde inden for området: de kirkemusikalske aktiviteter i folkekirken.

Den kvalitative undersøgelse tager imidlertid sit udgangspunkt i projektets overordnede forskningsspørgsmål vedr. folkekirkenes målsætningsarbejde med kirkemusikken som case: *I hvor høj grad indgår sognenes kirkemusikalske aktiviteter i menighedsrådenes målsætninger for det lokale kirkelige liv, hvad enten disse er formuleret eller ikke-formuleret?*

Her viste spørgeskemaundersøgelsen, at 138 ud af de 148 sogne, der var genstand for undersøgelsen, ville forholde sig til dette spørgsmål med mindst 1 respondent i hvert sogn. I svarmaterialet kunne Lene Kofoed konstatere, at mellem 22 % og 41 % af menighedsrådene i en eller anden forstand arbejder med målsætning for musikken i sognets kirke(r). Men disse tal skal, som Lene Kofoed allerede har påvist, tages med et vist forbehold, fordi det ud fra svarene ofte har været svært at

vurdere, hvorvidt disse målsætninger er skriftligt formulerede eller foregår i en mundtlig dialog eller monolog. Vurderingen af svarmaterialet vanskeliggøres således i de tilfælde, hvor respondenter inden for samme sogn giver modstridende tilbagemeldinger: nogle svarer positivt, andre negativt på samme spørgsmål. Karakteristisk for tilbagemeldingerne har desuden været, at få kan referere til nøje bearbejdede formuleringer, mens andre blot refererer til meget korte formuleringer. Endelig virker nogle informanternes beskrivelser af målsætningsarbejdet mere tilfældige (for mere om svarkvaliteten i denne rapport, se kapitel 2.3.1. Målsætning for musikken i sognets kirke(r), p.39f.)

Et bidrag til kirkemusikalsk målsætningsarbejde i 22 %-41 % af de adspurgte sogne må betegnes som ret beskedent. Hvordan hænger dette beskedne bidrag sammen med, at et markant flertal af undersøgelsens informanter finder, at gudstjenestens musik har *meget stor betydning* eller *stor betydning* for kirkens forkyndelse, således som det fremgår af nedenstående skema?

Tabel 6. Spørgsmål: Hvor stor betydning mener du gudstjenestens musik har for kirkens forkyndelse?

Svar	Meget stor betydning	Stor betydning
Organister	53%	41%
Sognepræster	53%	39%
MR-formænd	38%	42%

Tabel 6

Skemaet viser den procentuelle fordeling af organister, sognepræster og MR-formænd, der finder, at gudstjenestens musik enten har *meget stor* eller *stor betydning* for kirkens forkyndelse.⁸

For at få kastet mere lys over informanternes holdning til kirkemusikalsk målsætningsarbejde fik alle mulighed for at svare på nedenstående spørgsmål:

Tabel 7. Spørgsmål: Hvis vi må kontakte dig med henblik på et interview til den videre undersøgelse, så angiv venligst din e-mail-adresse eller telefonnummer her.

Urbanisering	Organister JA	Sognepræster JA	MR-formænd JA	I alt JA
URB1	14	13	8	35
URB2	11	7	8	26
URB3	21	12	14	47
URB1-3	46	32	30	108

Tabel 7

108 informanter fra de 3 urbaniseringsgrader svarede positivt på spørgsmålet, og skemaet viser fordelingen af de 108 informanter, her opgivet efter urbanisering (URB1-3) og funktion (organist, sognepræst, MR-formand).

3.1.1. Kriterier for udvælgelse af informanter

Blandt disse 108 informanter har vi udvalgt 9 interview-personer, bestående af 3 MR-formænd, 3 sognepræster og 3 organister fra hver urbaniseringsgrad. Alle respondenter er mænd og kvinder i alderen 40-

⁸ Se også denne undersøgelse pkt. 2.3.3.

70 år. Ved udvælgelsen blev således anlagt både demografiske og funktionelle kriterier. Udvalgte personer blev udvalgt på baggrund af følgende kriterier. Udvalgte personer blev udvalgt på baggrund af følgende kriterier. Udvalgte personer blev udvalgt på baggrund af følgende kriterier.

- at respondenterne i spørgeskemaet har svaret, at gudstjenestens musik har *meget stor betydning for kirkens forkyndelse*
- at respondenterne er ansat i et sogn, der *ikke har nogen formuleret målsætning for kirkens musik*
- at *ingen af de 9 respondenter er ansat i samme sogn*

De demografiske forhold, der blev anvendt ved spørgeskemaundersøgelsen og ved udvælgelsen af interview-personer, ser således ud:

Tabel 8. Urbaniseringsgrad og antal indbyggere i sognets største by

Urbaniseringsgrad	Antal indbyggere i største by i sognet
URB1	1-499
URB2	500-19.999
URB3	20.000-

Tabel 8

Skemaet viser indbyggertal i de tre urbaniseringsgrader. Urbaniseringsgrad 1 er kendetegnet ved at sognets største by har 1-499 indbyggere. Den største by i urbaniseringsgrad 2 har 500-19.999 indbyggere, mens urbaniseringsgrad 3 har over 20.000 indbyggere i sognets største by.

De udvalgte 9 interview-personers funktionelle, køns- og aldersmæssige egenskaber fordeler sig således over de 3 urbaniseringsgrader:

Figur 9. Inddeling af respondenter

Inter-view Respondent	Urbaniseringsgrad 1-3	Funktion	Køn	Alder
1	URB1	Organist	Mand	60-69
2	URB1	Sognepræst	Kvinde	60-69
3	URB1	MR-formand	Kvinde	60-69
4	URB2	Organist	Kvinde	40-49
5	URB2	Sognepræst	Mand	60-69
6	URB2	MR-formand	Kvinde	60-69
7	URB3	Organist	Mand	50-59
8	URB3	Sognepræst	Kvinde	50-59
9	URB3	MR-formand	Mand	60-69

Tabel 9

Dette skema viser fordelingen af de tre informanttyper i de 3 urbaniseringsgrader. Fordelingen viser funktion (organist, sognepræst, MR-formand), køn (mand/kvinde) og alder.

Ud fra de ovennævnte kriterier er de 9 interview-personer udvalgt ved randomisering.

3.1.2. Forskningsspørgsmål

Formålet med den kvalitative undersøgelse er som nævnt at kaste yderligere lys over, hvorledes MR-formænds, præsters og organisters høje bedømmelse af kirkemusikkens betydning for kirkens forkyndelse kan relateres til menighedsrådenes beskedne bidrag til kirkemusikalsk målsætningsarbejde.

I den kvalitative undersøgelse opererer vi derfor med følgende forskningsspørgsmål:

Når 80% af de adspurgte MR-formænd tillægger gudstjenestens musik stor eller meget stor betydning for kirkens forkyndelse, hvad er så årsagen til, at kun et beskedent antal af de menighedsråd, der har responderet på undersøgelsen, har en kirkemusikalsk målsætning?

For at få svar på dette spørgsmål formulerede vi en interviewguide med 8 spørgsmål, hvoraf de 4 første kan betegnes som *baggrundsspørgsmål* mens de 4 sidste retter fokus direkte på forskningsspørgsmålet og derfor er benævnt *fokusspørgsmål*.

Bag denne opdeling gemmer sig en intention om at undersøge, om der i svarene på de knap så målrettede *baggrundsspørgsmål* om højmessens musik, kirkens musikgudstjenester, koncertlivet og sognets kirkemusikalske tiltag evt. kunne dukke nogle holdninger op, som kunne identificeres som *maskerede målsætningsformuleringer* med relevans for hele det store kirkemusikalske fokusområde, som den kvantitative undersøgelse har forsøgt at kortlægge. Med andre ord: Kunne der under samtalen om f.eks. morgensang, voksenkor, ungdomskor eller babysalmesang blive afsløret nogle holdninger, visioner eller mål, som ligeså godt kunne indgå eller allerede være indgået i menighedsrådets overordnede kirkemusikalske målsætninger for sognet? Eller afdækker svarene på *baggrundsspørgsmålene* evt. nogle frustrationer eller vanskeligheder, som kunne være med til at forklare den manglende vilje til at formulere kirkemusikalske målsætninger i menighedsrådets budget?

Efter således så at sige at have "talt sig ind på emnet" får respondenterne mulighed for at besvare 4 meget målrettede *fokusspørgsmål*, som

gerne skulle kaste lys over, hvorfor menighedsrådene kun i beskedent omfang opfylder forventningerne om formulerede (kirkemusikalske) målsætninger.

Baggrunds- og fokusspørgsmål udgør således den kvalitative undersøgelses interview-guide:

3.1.3. Interview-guide

3.1.3.1. Baggrundsspørgsmål

- 1. Hvordan oplever du kirkemusikken ved søndagens højmesse?*
- 2. Hvordan oplever du en musikgudstjeneste i forhold til en alm. gudstjeneste?*
- 3. Hvad er det du værdsætter ved at overvære eller medvirke i en kirkekoncert?*
- 4. Kan du give et eksempel på, at kirkemusikalske tiltag har betydet noget for det kirkelige liv i jeres sogn?*

3.1.3.2. Fokusspørgsmål

- 5. Hvad diskuterer I i menighedsrådet, når der skal tages stilling til kirke- musik- og koncertaktiviteter?*
- 6. Hvad er årsagen til, at I ikke har formuleret en målsætning for kirke- musikken?*
- 7. Hvilken betydning kunne det have, hvis I havde en kirkemusikalsk mål- sætning?*
- 8. I givet fald, hvordan synes du så den skulle lyde?*

3.1.4. Metode ved interviews og behandling af data

Alle interviews er optaget med digital-optager og efterfølgende transkriberet ved hjælp af programmet ExpressScribe. Transskriptionerne, hvorfra der i det følgende bringes en række citater, følger så vidt muligt informanternes sproglige formuleringer. Af hensyn til læseligheden er disse dog let redigeret i de tilfælde, hvor sproget bliver usammenhængende, f.eks. som følge af stop, fyldeord, host, latter eller sætningsmæssige ekskurser, som destruerer sammenhæng og forståelse.

3.2. Analysen

Da der i den kvalitative undersøgelse blot medvirker 9 informanter har vi valgt at foretage en systematisk behandling af alle informanternes svar på *baggrunds- og fokusspørgsmålene* efter urbanisering (URB1-3) og kirkelig funktion (organist, sognepræst, MR-formand). Svar-citaterne er videregivet i så koncentreret form som muligt, men er i enkelte tilfælde bragt i en længere kontekst af hensyn til forståelsen.

Den følgende systematiske behandling af materialet følger dispositionen i interview-guiden og afsluttes med korte opsamlinger.

3.2.1. Kirkemusikken ved søndagens højmesse

Spørgsmål: *Hvordan oplever du kirkemusikken ved søndagens højmesse?*

Dette spørgsmål er det første *baggrundsspørgsmål*, som så at sige inviterer informanterne "ind i varmen" for at lægge grunden til en drøftelse af en evt. kirkemusikalsk målsætningspolitik. I den forbindelse er gudstjenestens musik som kommunikationsmulighed og øjenåbner en faktor, som flere organister er optaget af.

3.2.1.1. Organisternes oplevelse af kirkemusikken ved søndagens højmesse

Organisten fra URB1 udtaler:

"...man tænker, at nu kan man mærke sin berettigelse. Præsten kan kigge folk i øjnene og se, om der er et rullegardin på vej ned, men jeg sidder med ryggen til og skal fornemme, hvad der sker, og hvis der ikke sker noget som helst, så kan jeg lave nogle tricks for at provokere dem lidt."

Og fra URB2 lyder det:

"... man går uforløst hjem, fordi man kunne bare mærke, at det faldt til jorden. Det virkede ikke, og vi fik ikke folk nok med. Vi rørte dem ikke nok, simpelthen. For måske er det i virkeligheden vores formål."

Begge svar afslører organisternes opmærksomhed over for formålet med kirkemusikken: at skabe kommunikation, at få folk med. Organisten fra URB3 sætter ord på yderligere to kirkemusikalske mål: det *kulturbevarende mål* og det *tidsløse, formidlende mål*:

"For mig handler det om højtid, forstået i Jørgen I. Jensens betydning, som han bruger i sin bog "Europasonate", altså højtid som "en høj tid", hvor man prøver at komme ud over det tidsmæssige... Man hører den musik, som har præget den tid, man er rundet af. Men kirken bør være det sted, hvor den bedst destillerede musik bliver spillet... Som organist vil jeg gerne komme ud af tiden og ind i kvaliteten."

Alle tre organister formulerer i deres udtalelser om oplevelsen af gudstjenestens musik nogle kirkemusikalske målsætninger, som evt. kunne indgå i sognets målsætningsarbejde.

- URB1 organisten har som mål at få kontakt med menigheden
- URB2 organisten har som mål "at få folk med"
- URB 3 organisten har som mål at opføre "den bedst destillerede musik"

3.2.1.2. Sognepræsternes oplevelse af kirkemusikken ved søndagens højmesse

Noget anderledes udtrykker de tre interviewede sognepræster sig. Sognepræsten fra URB1 er således meget optaget af overhovedet at have et kirkemusikliv af en vis kvalitet:

"Vores kirkemusikliv her er meget højt, når man tænker på, at vi er to landsogne. Men vi har så dygtige folk. Jeg har lige fået en ny kirkesanger, som er fantastisk dygtig og synger i DR kor og alt muligt... Musikken ved en højmesse betyder rigtig meget for mig, fordi jeg jo selv synger... Derfor er salmerne og musikken enormt vigtige... de [organisterne] er meget meget dygtige dem, jeg har haft. Også hvis man sammenligner med, hvad man har i andre små sogne."

Dette ansvarsfulde og lidt arbejdsgiveragtige udsagn står i kontrast til sognepræsten fra URB2, som under henvisning til sine organistkolleger undgår at udtale sig særlig eksplicit om kirkemusikalsk målsætning. Måske fordi han føler dette indlysende:

"Kirkemusikken ved en højmesse betyder alt. Højmassen er for mig en stor enhed, der hænger sammen. Nu er jeg jo blevet velsignet med at være kollega til to meget dygtige organister pga kirkemusikskolen. De er meget selvkørende og meget meget dygtige til at fatte, hvad er det for en søndag osv. ... folk er vant til, at kirkemusikken fungerer."

Endelig er sognepræsten fra URB3 dybt fascineret af den æstetiske oplevelse af kirkemusikken:

"Så står man der alene og præludiet begynder, og så bliver jeg meget taknemmelig. Og solen skinner ofte, og jeg står og tænker: Waw ... her er så smukt, og musikken er altid meget meget smuk og på et højt niveau. Så det betyder meget her – vi har en dygtig organist. Vi har et kor om søndagen, hvor der er 6 sangere på pulpituret, og de gør sig umage... jeg synes, det højner gudstjenesten."

Alle tre sognepræster beskriver deres oplevelse af søndagens kirkemusik i meget positive vendinger, men forbinder ikke oplevelserne med nogle konkrete kirkemusikalske mål:

- URB1 sognepræsten konstaterer, at musik og salmer er vigtige
- URB 2 sognepræsten værdsætter de "selvkørende" dygtige organister
- URB 3 sognepræsten konstaterer, at musikken "højner gudstjenesten"

3.2.1.3. MR-formændenes oplevelse af kirkemusikken ved søndagens højmesse

MR-formændene synes i deres svar at være meget opmærksomme på sognets kirkemusikalske setup og dets formål, ikke mindst hvad angår børne- og ungdomskor:

Således udtaler MR-formanden fra URB1:

"Musikken er en meget vigtig del af gudstjenesten.... Vi har prøvet at få et børnekor op at stå, men det er i særdeleshed blevet svært efter, at vores skole er lukket... Men vi har et frivilligt, ulønnet voksenkor. Når koret

medvirker, er salmesangen jo understøttet på en helt anden måde, og det giver da også en anden dimension på gudstjenesten, når koret synger særskilte stykker musik.”

I dette svar afsløres tydeligvis frustrationen over, at en skolelukning i lokalområdet er katastrofal for oprettelse af et børnekor. Målsætningen med det frivillige kor er til gengæld at understøtte salmesangen og skabe ”en anden dimension på gudstjenesten”.

MR-formanden fra URB2 går endnu dybere ned i materien:

”Jeg oplever kirkemusikken som en del af ordet... Ordet og salmerne, der er valgt, hænger sammen med musikken. Musikken har en eminent betydning for at kæde evangelium, salmer og prædiken sammen. Musikken i kirken har en meget større betydning, end man egentlig forestiller sig... Man giver menigheden et løft.”

I dette svar udtrykker MR-formanden direkte en maskeret kirkemusikalsk målsætning: at kæde evangelium, salmer og prædiken sammen.

Endelig udtaler MR-formanden fra URB3:

”s...vi har både voksenkor med fastansatte korsangere og et børnekor, som er vigtigt for os, fordi det gør, at vi får kontakt med en bestemt gruppe forældre og børn... børnekorets medvirken giver et godt løft... Der er jo mere liv i kirken, når der er børne- og ungdomskor...”

Også her afsløres en maskeret målsætning for kirkemusikken: at skabe kontakt med en bestemt gruppe forældre og børn, for at opnå et godt løft i gudstjenesten og skabe liv i kirken.

MR-formændenes oplevelser af søndagens gudstjenestemusik er hos alle tre formænd forbundet med musikalske mål:

- URB1 formanden konstaterer, at *menighedsrådets mål* om børnekor er opgivet pga skolelukning
- URB2 formanden mener, at *musikkens mål* er at kæde evangelium, salmer og prædiken sammen
- URB3 formanden erklærer, at *menighedsrådets mål* er at få kontakt med forældre og børn

3.2.1.4. Opsamling – Kirkemusikken ved søndagens højmesse

Opsamling på spørgsmålet *Hvordan oplever du kirkemusikken ved søndagens højmesse?* er

- URB1 organisten har som *mål* at få kontakt med menigheden
- URB2 organisten har som *mål* ”at få folk med”
- URB 3 organisten har som *mål* at opføre ”den bedst destillerede musik”
- URB1 sognepræsten konstaterer, at musik og salmer er vigtige
- URB 2 sognepræsten værdsætter de ”selvkørende” dygtige organister
- URB 3 sognepræsten konstaterer, at musikken ”højner gudstjenesten”
- URB1 formanden konstaterer, at *menighedsrådets mål* om børnekor er opgivet pga skolelukning

- URB2 formanden mener, at *musikkens mål* er at kæde evangelium, salmer og prædiken sammen
- URB3 formanden erklærer, at *menighedsrådets mål* er at få kontakt med forældre og børn

3.2.2. Musikgudstjenester

Spørgsmål: *Hvordan oplever du en musikgudstjeneste i forhold til en alm. gudstjeneste?*

Dette spørgsmål giver især *organisterne* anledning til at reflektere over deres egen rolle i musikgudstjenestesammenhæng, ofte med udtalelser, som kunne inspirere til en kirkemusikalsk målsætningsdebat.

3.2.2.1. Organisternes oplevelse af musikgudstjenesten

Organisten fra URB1 siger f.eks.

"Når man laver sådan en musikgudstjeneste, sker der ofte det, at de langhårede kommer ned fra bjergene. De synes godt om det. Vi ved ikke, hvor det er, vi tager dem hen..."

Hermed siges indirekte, at når "de langhårede kommer ned fra bjergene" og synes godt om det, kunne dette være et mål i sig selv.

På samme måde konstaterer kollegaen fra URB2, at musikgudstjenester kan fungere som "en døråbner", hvis de er anlagt som populærmusikalske gudstjenester med musik af f.eks. Sebastian eller Anne Linnet:

"Når publikum kender det populære repertoire i forvejen, fungerer den type musikgudstjenester som en "døråbner", som giver dem tryghed. På den måde tør de godt gå ind i kirken. Det vigtigste af det hele er, at man

vurderer sit eget sogn. Man skal ikke bare tro, at gør man det her alle steder, så går folk i kirke. Det vil jo ikke virke. Vi skal kende vores sogn."

Også her skjuler der sig en målsætning: At kommunikere med sit sogn og bruge musik-gudstjenesten som "døråbner", så folk tør gå ind i kirken.

Organisten fra URB3 oplyser, at man i hans sogn opererer med tematiske gudstjenester med musikalske refleksioner. Også han bruger spørgsmålet som anledning til at understrege sin kommunikative rolle. En temagudstjeneste er bedst

"...hvis det bliver gjort enkelt og uden for mange regibemærkninger og museumsstemning. Jeg foretrækker at kommunikere mundtligt f.eks. omkring præ- og postludium og vil hellere have besøg af kirkegængere på orgelpulpituret end at formidle mine musiktitler på en seddel i våbenhuset. Jeg er lidt bange for alt for meget info som ender i, at vi aldrig taler sammen."

Udtalelsen er et godt eksempel på, hvorledes en samtale om gudstjenestens kirkemusik kan være katalysator for social kommunikation.

Alle organister oplever i musikgudstjenesten en mulighed for at nå bestemte *målgrupper*:

- URB1 organisten sætter pris på, at musikgudstjenesten bringer "de langhårede ned fra bjergene"

- URB2 organisten bemærker, at musikgudstjenesten kan være ”en døråbner”, som giver tryghed. Er opmærksom på, hvad ”der virker”
- URB3 organisten bruger musikgudstjenesten til at kommunikere med menigheden på orgelpulpituret

3.2.2.2. Sognepræsternes oplevelse af musikgudstjenesten

Sognepræsterne forholder sig mere forskelligt til musikgudstjenesternes muligheder:

Sognepræsten fra URB1 udtaler f.eks.:

”Jeg kan godt lide, at man i musikgudstjenesten kan bevæge sig ud i andre musikstykker, end man gør i en højmesse, hvor salmer og motet er centrale, men hvor vi jo ikke ligefrem hører store arier osv. Det kan vi gøre til en musikgudstjeneste. Det er sjovt at kunne lege lidt med den mulighed og i det hele taget variere tingene lidt.”

Præsten her er mere opmærksom på musikgudstjenesters musikalske setup og ikke så meget på formålet med dem. ”Det er sjovt at kunne lege og variere,” synes at være præstens oprigtige holdning til musikgudstjenesterne.

Helt anderledes udtaler sognepræsten I URB2 sig. Han arrangerer bl.a. rockgudstjenester og giver udtryk for sin meget klare målsætning hermed:

"Men ellers laver jeg rockgudstjenester for konfirmanderne, og det er jo også en slags musikgudstjeneste med rocknumre som "House of the Rising Sun" før prædiken, hvor jeg så taler over det nummer for at putte lidt kristen morale ind i ungerne. Og så tager vi f.eks. "Stairway to Heaven" til at gå ud på. Det er et band fra gymnasiet der spiller. Musikerne skaffer min datter, som går på musiklinjen. Og de er vanvittig dygtige. Så siger jeg til dem: "I er 6 mand, I får 6000 kr." Menighedsrådet beder mig om aldrig at gøre det mere, men jeg svarer dem, at det gør jeg, for det handler om kirkens liv og vækst og ikke om det der derude [præsten peger ud på en gartner, der på en mini-traktor er i færd med at slå græsplænen i den store præstegårdshave]."

Her optræder en præst, der er meget klar i målet: en rockgudstjeneste skal "putte lidt kristen morale ind i ungerne". Og sognepræsten må fuldstændig afvise menighedsrådets kritik, der påfaldende sker med henvisning til den formålsparagraf, som ethvert menighedsrådsmedlem har skrevet under på i Bekendtgørelse af lov om menighedsråd, kapitel 2, §7 (2013): *"... at ville udføre det dem betroede hverv i troskab mod den danske evangelisk-lutherske folkekirke, så at den kan byde gode vilkår for den kristne menigheds liv og vækst"*.

Samme formulering kunne utvivlsomt (på præstens initiativ?) indgå i en kirkemusikalsk målsætning for sognet.

Også sognepræsten fra URB3 er meget bevidst om musikgudstjenesternes mange muligheder:

"Altså musikgudstjenesterne er æstetisk en større oplevelse - ofte - i hvert fald hvis det fungerer godt - end højmesserne. I en musikgudstjeneste blot med læsninger er musikken den der ordløse kristendom, der også skal være plads til, og som for nogen er det, der åbner op for det vigtige."

Sognepræsten finder altså her, at musikgudstjenester fungerer som *"ordløs kristendom ... der åbner op for det vigtige"*.

De tre sognepræster oplever således musikgudstjenesten forskelligt. Kunne deres oplevelser bruges i en kirkemusikalsk målsætningsdebat? Også sognepræsterne oplever musikgudstjenesten som en alternativ måde at lave gudstjeneste på, som en mulighed for at nå bestemte målgrupper, eller som en anden måde at udtrykke kristendommen på:

- URB1 sognepræsten betragter musikgudstjenesten som et "sjovt" eksperiment
- URB2 præsten bruger rockgudstjenesten som forkyndelse overfor "ungerne"
- URB3 præsten betragter musikgudstjeneste som "ordløs kristendom ... der åbner op for det vigtige"

3.2.2.3. MR-formændenes oplevelse af musikgudstjenesten

Nogle MR-formænd begrænser sig til at konstatere, at musikgudstjenester er anderledes end højmesser:

MR-formand fra URB1: *"Det er en helt anden oplevelse end en alm. højmesse."*

Eller som hos kollegaen fra URB2:

"Musikgudstjenesten er vidt forskellig fra højmessen. Når vi laver musikgudstjenester laver vi dem ofte med et tema."

Mere reflekteret er MR-formanden fra URB3 :

"Det er jo nogle andre gæster, kirkegængere, der kommer til sådant et arrangement end du ser til en højmesse. Det er et andet klientel, og den type arrangementer appellerer til nogle andre."

Kun en MR-formand synes at reflektere over, *hvem* musikgudstjenesterne appellerer til, mens de øvrige ikke uddyber deres oplevelse:

- MR-formændene i URB1 og URB2 nøjes med at konstatere at musikgudstjenesten er "forskellig fra højmessen"
- URB3-formanden er bevidst om den alternative målgruppe, der deltager i musikgudstjenesten.

3.2.2.4. Opsamling - Musikgudstjenester

Opsamlingen på spørgsmålet *Hvordan oplever du en musikgudstjeneste i forhold til en alm. gudstjeneste?* er:

- URB1 organisten sætter pris på, at musikgudstjenesten bringer "de langhårede ned fra bjergene"
- URB2 organisten bemærker, at musikgudstjenesten kan være "en døråbner", som giver tryghed
- URB3 organisten bruger musikgudstjenesten til at kommunikere med menigheden på orgelpulpituret

- URB1 sognepræsten betragter musikgudstjenesten som et ”sjovt” eksperiment
- URB2 præsten bruger rockgudstjenesten som forkyndelse overfor ”ungerne”
- URB3 præsten betragter musikgudstjeneste som ”ordløs kristendom ... der åbner op for det vigtige”
- URB1 og URB2 formændene nøjes med at konstatere, at musikgudstjenesten er ”forskellig fra højmessens”
- URB3-formanden er bevidst om den alternative målgruppe, der deltager i musikgudstjenesten.

3.2.3. Kirkekoncerter

Spørgsmål: *Hvad er det du værdsætter ved at overvære eller medvirke i en kirkekoncert?*

Interviewene i de 3 urbaniseringsgrader viser, at organisterne har vidt forskellige tilgange til og vilkår for dette faglige felt, og at nogle informanter er meget kritiske over for, hvilken levedygtighed kirkekoncerter overhovedet har i deres sogn. Nogle stiller imidlertid også skarpt på kirkekoncerter som socialt mobiliserende faktor og åbner dermed op for en mulig målsætningsdebat.

3.2.3.1. Organisternes oplevelse af kirkekoncerter

Organisten fra URB1 udtaler:

”...vi er i Midtjylland, og koncerter med orgel og solister gider folk ikke. Strygekvarterer og strygekvintetter er heller ikke rigtig noget, men kommer der så en koncert med noget rytmisk musik, er det noget helt andet. Nu skal jeg have en sindssygt god poetisk jazzsanger, som laver kristne tekster, og hun kommer med sin kvartet. Der, håber jeg, kommer

mange, fordi det ligger lige i et sådan midter-område, men ellers er det de kulturkristne, der kommer til koncerterne, dem, der normalt ikke kommer i kirke."

Udtalelsen rummer en opmærksomhed over for koncertlivets kirkelige observans ("kristne tekster") og målgruppe ("de kulturkristne, dem der normalt ikke kommer i kirke"), men også en frustration over, at den klassiske musik som målsætning for et kirkeligt koncertliv er dømt til at mislykkes.

Kollegaen fra URB2 afdækker i sit svar en maskeret kirkemusikalsk målsætning:

"Der er flere ting i det. Først og fremmest handler det om at gøre brug af det fantastiske rum, som jo er enestående. Og igen handler det om at være "døråbner" til det, som kirken egentlig er. Det kan man også bruge koncerter til: at få folk til at turde gå ind i kirken, lære den at kende, være i den. Og så er det også selvfølgelig som musiker spændende at kunne præsentere forskellige genrer."

Tre elementer indgår i dette svar: æstetik (kirkerummet), målsætning (hvad man kan bruge koncerter til: at få folk til at turde gå ind i kirken) og kirkemusikalske ambitioner (beskæftigelse med forskellige genrer). Også organisten fra URB3 er optaget af, hvad formålet egentlig er med at arrangere kirkekoncerter:

"Det er fantastisk at lave en kirkekoncert. Dels kan man få lov til at køre alle sine egne kæpheste i fri dressur, dels bør man også tage ting ind, som ligger en fjernt og så håbe på, at det har en kvalitet alligevel og så betale for det. Vi kan ikke alle sammen være meget bredspektrede... Det, jeg godt kan lide, er at få lov til at bryde det mønster, der er ude i samfundet, hvor alle er opdelt i grupper. Børnehavebørn går sammen med jævnaldrende, 9. klasses elever går sammen med andre 9. klasseelever, de 20-årige går sammen med de 20-årige, de 40-årige sammen med de 40-årige, og vi andre mødes på plejehjemmet. Det er ikke til at holde ud. Kirken bør gå forrest for at skære de barrierer ned, og f.eks. lade børn og gamle være sammen..."

På lørdag har vi et arrangement, hvor vores motetkor kommer, spirekoret kommer, børnekoret er der og det frivillige voksenkor, folkekoret (som er +50 og ikke læser noder. Dem er der mange af, og de er rigtig glade for at komme her). Vi øver hele dagen, og så er der koncert kl. 15. Det er rigtig sjovt, for nede på gulvet sidder de små børn og kigger op på de gamle, der synger, og de gamle sidder på de forreste rækker og kigger på børnene, og vores motetkor synger en helvedes svær sats af Scheidt, og ungerne sidder og glor op på os. Vi synger også noget sammen af Schubert, hvor mine motetsangere bakker op bag børnene, så de får en fornemmelse af at være med til noget stort og mærker, hvor dejligt det er at synge med. Der er plantet en klassisk musikbakterie i dem!"

Udgangspunktet for denne organist er de muligheder, hans faglige kompetencer giver ham. Men derefter bevæger han sig meget hurtigt over i nogle helt andre perspektiver ved et koncertliv. At være mønsterbryder og gå forrest i forsøget på at bruge koncertlivet som socialt

mobiliserende faktor, hvor børn, unge og ældre bringes sammen. Det er for ham også et mål at ”plante en musikbakterie” i børnene. Svaret rummer tydeligvis de mål, som denne koncertarrangør går efter, for at koncertlivet kan give mening i kirkelig sammenhæng.

Alle tre organist-informanter er bevidste om de *målgrupper*, der kommer til koncerterne:

- URB1-organisten er opmærksom på de kulturkristne som målgruppe ved koncerterne
- URB2-kollegaen ønsker at være ”døråbner” for kirkefremmede, der måtte komme til koncerterne
- URB-3 kollegaen bruger koncerten som en socialt mobiliserende faktor.

Det er bemærkelsesværdigt, at ingen af organist-informanterne anskuer deres koncertvirksomhed som en eksklusiv aktivitet (der tilgodeser de få og ignorerer de fleste). Alle ser koncerten i et specifikt kirkeligt perspektiv med opmærksomhed overfor mulige målgrupper, men også med værdsættelse af kirkerum og et varieret koncertrepertoire.

3.2.3.2. Sognepræsternes oplevelse af kirkekoncerter

Inden for gruppen af sognepræster må nogle konstatere, at kirkekoncerter er dyre og derfor nogle steder urealistiske at arrangere. Som denne sognepræst fra URB1:

”Det er lidt sværere her i kirkerne at arrangere de store klassiske koncerter. Det er derfor, det er så godt, at vi har nogle gode lokale organister,

som kan bøde lidt for det, fordi de er gode til forskellige ting til gudstjenesterne."

Når kirkekoncerter ligger uden for menighedsrådenes økonomiske formåen, kan målsætningen til gengæld være at ansætte kirkemusikalsk velkvalificerede medarbejdere, der kan kompensere for det beskedne koncertliv ved at lægge en slags koncertelement ind i gudstjenesterne. Præsten vælger således i sit svar at knytte koncert og gudstjeneste tæt sammen.

Hvis et menighedsråd omvendt har mulighed for at stable et stort koncert-apparat på benene, kan stedets sognepræst til gengæld have lidt svært ved at se meningen med det. Som sognepræsten fra URB2:

"Kirkekoncerter heroppe er egentlig ikke særligt heldige, forstået på den måde, at det er et andet publikum, vi servicerer der. Det er mest turister i højsæsonen. Og så er det svært: For hvad er det, folk kommer til? Min kones søster spiller i DR Symfoniorkestret, og de spiller i en Trio, som spillede til en koncert heroppe, og så sidder der 65 mennesker. Det gir altså underskud, og som en af publikummerne sagde: "De 30 af publikummerne er jo selv nogen, der spiller violin." Men jeg elsker at gå til koncert. Musikken og vores fantastiske kirkerum er det, jeg holder af. Altså det er lige meget, om du sidder i Det Kgl. Teater eller i Operaen. Heroppe er lige så godt! Det er meget varierede programmer, vi har, og publikum kommer fra alle nabobyerne for at høre, hvad vi har at byde på. Det er jo også sjovt, hvis der er nogle af de søde piger med. I den forstand ligner jeg lidt min far. [som også var præst, red.]. PW: "Nå okay, æblet falder ikke så langt fra stammen?" Jo, på den måde gør det. Det har det gjort!"

I dette oprigtige svar rummes en vis usikkerhed overfor, hvad formålet med kirkekoncerter egentlig er. Præsten finder det "ikke særligt heldigt", at der skal arrangeres dyre koncerter for turister i højsæsonen. Han ender derfor med at legitimere koncertlivet over for sig selv med "musikken, vores fantastiske kirkerum og de søde piger". Sognepræsten fra det store byområde, URB3, betragter kirkekoncerten som kvalitet og refleksion.

"Jeg sætter meget pris på bare at være her som en, der sidder på bænken, og jeg sætter pris på musikken, kvaliteten i den, og jeg sætter pris på egentlig at være en time i kirkerummet, hvor jeg selv er stille, og jeg kan få lov at nyde."

Som det var tilfældet med gudstjenestemusikken, er sognepræsterne mest optaget af, om det overhovedet er muligt at finansiere et koncertliv. Og hvis det er, hvad kan det så bruges til? Deres svar er ret forskellige:

- URB1-præsten må udnytte den veluddannede kirkesangers og organists særlige musikindslag i højmesser som kompensation for et ringe koncertbudget
- URB2-sognepræsten forholder sig ambivalent over for et overdådigt koncertliv. Kan ikke se det som en kirkelig aktivitet, men er alligevel tiltrukket af det
- URB3-sognepræsten værdsætter personligt kirkekoncerten som kvalitet og refleksion

3.2.3.3. MR-formændenes oplevelse af kirkekoncerter

Går man videre og ser på menighedsrådenes administrative ansvar for koncertlivet kan dette give anledning til mange overvejelser. En MR-formand fra URB1 kompenserer for de beskedne midler på koncertbudgettet ved at bruge kirkekoncerten som platform for de unge, der er flyttet væk fra byen p.g.a. videregående uddannelse, men som gerne vender hjem til deres barndomssogn i ferierne. Den situation kan udnyttes og være mål for en koncertaktivitet, der er socialt mobiliserende.

"Så vi har sådan en "mellemjulekoncert", som vi siger, med unge mennesker, som er vokset op i sognet, og som så kommer hjem og giver koncert. Nogle af dem er halv-professionelle i dag, nogle går på konservatoriet, og nogle er gået over i nogle helt andre musikgenrer. Men de koncerter er nogle fantastiske oplevelser. At høre de unge mennesker, hvordan de bruger musikken på meget forskellig vis. Selvom de har bands og kan tage ud og spille og få en del penge for det, så har vi en lille sum, som vi kan tilbyde. Vil I eller vil I ikke, og så nogle, de vil gerne. Der er måske nogle med i bandet, som ikke kommer fra sognet, men de fordeler selv pengene mellem sig. Det startede ved, at en af de unge mennesker her i byen spurgte, om hun måtte have lov til at lave en koncert i kirken, og så tænkte jeg, at det ville da være alletiders. Musikken kan være alt muligt, ikke nødvendigvis rytmisk. Det at sidde og lytte og være fri til kun at rumme musikken, det giver noget helt særligt, synes jeg."

Altså synes denne konstruktive, socialt mobiliserende strategi (at netværke med byens fraflyttede yngre generation i koncertmæssig sammenhæng) næsten at overskygge stedets øvrige beskedne koncertaktiviteter og kunne dermed indgå i en formulering af sognets kirkemusikalske målsætning.

Formålet med kirkekoncerterne synes også at præge MR-formanden fra URB2 :

"Det, jeg bl.a. værdsætter er, at der kommer andre tilhørere end kun menigheden... vi er ... åbne over for anden musik og har f.eks. lige haft teater i søndags inde i kirken. Vi vil gerne være åbne og byde ud for at vise, at kirken ikke bare er et lukket samfund. Kirken er det eneste sted, der holder kirkemusikken i live. Det kan godt være, du kan høre de store oratorier i DRs koncertsal - det er selvfølgelig et spørgsmål, hvor længe du kan det fremover - men det er kirken, der kører den klassiske kirkemusik. Du kan ikke forvente at høre den andre steder. Og hvis den skal holdes ved lige, er du også nødt til at bruge kirken til det. Og være åben over for at bruge den."

Her afslører denne MR-formand sine målsætninger for kirkens koncertliv: musikaktiviteterne skal vise, at kirken er "åben" og ikke et "lukket samfund". Desuden er kirkens mål at holde den klassiske kirkemusik i live, da denne har svære vilkår i det øvrige samfund. Målsætningen er her både af kirkelig og kulturel karakter.

I URB3 er MR-formanden udelukkende optaget af den koncertmæssige oplevelse :

"...man får ikke mulighed for at høre sådan nogle musikere på en så intim måde, som når det sker i kirkerummet. Der er altså lidt forskel på at sidde i en koncertsal inde i byen og så sidde her og høre en solist på hel tæt hold."

Bevidstheden om "kirkerummet" som en unik mulighed for at opleve musikken "på tæt hold", på en "intim måde", er vigtigt for denne MR-formand at pointere. Den tætte kontakt mellem musikere og publikum kunne være et element, som dette menighedsråd kunne overveje at have som en målsætning for kirkens musikliv.

MR-formændenes værdsættelse af koncertlivet giver sig mange udtryk:

- URB1-formanden betragter "unge-koncerten" som en vigtig lokal, socialt samlende begivenhed og som en positiv erstatning for et knebent koncertbudget
- URB2-formanden har de ikke-kirkesøgende som målgruppe for koncerter, som også bør have til formål at holde kirkemusikken i live
- URB3-formanden fokuserer på kirkerummets unikke mulighed for en individuel, intim koncertoplevelse

3.2.3.4. Opsamling - Kirkekoncerter

Opsamlingen på spørgsmålet *Hvad er det, du værdsætter ved at overvære eller medvirke i en kirkekoncert?* er

- URB1-organisten er opmærksom på de kulturkristne som målgruppe ved koncerterne
- URB2-kollegaen ønsker at være ”døråbner” for kirkefremmede, der måtte komme til koncerterne
- URB-3 kollegaen bruger koncerten som en socialt mobiliserende faktor
- URB1-præsten må udnytte den veluddannede kirkesangers og organists særlige musikindslag i højmesser som kompensation for et ringe koncertbudget
- URB2-sognepræsten forholder sig ambivalent over for et overdådigt koncertliv. Kan ikke se det som en kirkelig aktivitet, men er alligevel tiltrukket af det
- URB3-sognepræsten værdsætter personligt kirkekoncerten som kvalitet og refleksion
- URB1-formanden betragter ”unge-koncerten” som en vigtig lokal, socialt samlende begivenhed og som en positiv erstatning for et knebent koncertbudget
- URB2-formanden har de ikke-kirkesøgende som målgruppe for koncerter, som også bør have som formål at holde kirkemusikken i live
- URB3-formanden fokuserer på kirkerummets unikke mulighed for en individuel, intim koncertoplevelse

3.2.4. Kirkemusikalske tiltag og det kirkelige liv

Spørgsmål: *Kan du give et eksempel på, at kirkemusikalske tiltag har betydet noget for det kirkelige liv i jeres sogn?*

I dette spørgsmål får de adspurgte mulighed for evt. at koble nye kirkemusikalske tiltag sammen med sognets kirkelige og sociale liv. Men arbejdes der på dette område med en bevidst kirkemusikalsk målsætning?

3.2.4.1. Organisternes oplevelse af kirkemusikalske tiltag

Her er uddrag af URB1- organistens overvejelser:

"Jeg spiller selv til babysalmesang hver gang. Det er sådan lidt suppe, steg og is, men samtidig kan jeg mærke, at det virker, det kan jeg fornemme på mødrene..."

Jamen formålet med babysalmesang er at lave en indføring i kirken og samtidig lave noget kirkemusik og så tilføre børnene en kristen grundfarve, så de får det, fra de er helt små. Babysalmesang er også en social faktor for mødrene, fordi de finder sammen og danner fællesskab, f.eks. ved den efterfølgende kaffe. Der er positiv opbakning til det hele. Vi har f.eks. haft morgensang i dag, hvor jeg spillede 2 solostykker på keyboard, som jeg havde indspillet i forvejen, og så spillede jeg klarinet henover. Så sang vi 3-4 højskolesange, og så har vi en fantastisk fortæller, som fortæller en masse historier. Det hele varer 25 minutter, og morgensang er simpelthen bedre besøgt end en højmesse. Det er interessant, ikke? Det er meget populært."

Svaret afslører en bevidsthed om betydningen af sognets kirkemusikalske tiltag (babysalmesang og morgensang). Begreber som "Indføring i kirken", tilførsel af "en kristen grundfarve" og en "social faktor" er med til at sætte dagsordenen. Organisten behøver ikke argumentere yderligere for, hvad stedets kirkemusikalske tiltag betyder. Det siger sig selv.

At ikke bare babysalmesang, men også den korte morgensang er et tilbudsstykke er sandsynligvis allerede et resultat af menighedsrådets kirkemusikalske målsætningsarbejde. Det er bare ikke formuleret.

Ligeså klar i mælet er URB2-organisten:

"Musikgudstjenester (popgudstjenester) har ændret nogle menneskers syn på kirken. Desuden har vi lavet en gospelworkshop hvert efterår, hvor vi inviterer konfirmanderne og deres familier og kirkens voksenkor og folk i øvrigt, så vi får samlet flest mulige mennesker på tværs af generationer for at tage imod konfirmanderne og vise dem, at der er en eller anden form for fællesskab. Selvom deltagerne måske ikke kommer til højmessens (der kan jo nogle gange kun sidde 3), så viser det jo, at der også er andre herfra, der bruger kirken. Men det ændrer ikke rigtig på tilslutningen til højmessens. Nogle gange ser vi nogen fra gospelworkshoppen, der så pludselig dukker op til en gudstjeneste. Men generelt kan vi næsten ikke få ændret på tilslutningen til højmessens. Men vi får positiv respons på det, vi laver. Folk snakker positivt om de her ting, og vores MR-formand bliver stoppet i Brugsen og folk siger tak til hende."

Om betydningen af eller hensigten med babysalmesang som et nyt kirkemusikalsk tiltag siger hun desuden:

"Vi skal jo have de unge mødre til at forstå, at det ikke er farligt at gå ind i kirken. Så der er noget benarbejde, der skal gøres der."

Kan det ikke tænkes ind i kirkemusikalsk målsætningsarbejde, når denne organist forsøger

- at bruge musiklivet til at ændre nogle menneskers syn på kirken?

- at bruge korarbejde og workshops til få samlet flest mulige mennesker på tværs af generationer?
- at vise konfirmanderne, at kirken tilbyder et bestemt fællesskab?
- at bruge babysalmesangen til at vise, at kirken ikke er ”farlig”?
- at erkende, at der skal arbejdes for disse mål (benarbejde)?

Ligeså stort et engagement mødes hos URB3-organisten:

”Det, at vi lavede et frivilligt voksenkor, har betydet, at der lige pludseligt begynder at komme endnu flere til morgensang, som er en af vores totale succeser. Det foregår torsdag morgen, hvor der virkelig er mange, der kommer kl. 9 for at synge. De får 3 salmer, og så får de også lov til selv at vælge nogle, som præsterne aldrig vælger. Det er meget godt at have et forum, hvor det ikke er præsterne, der vælger salmerne. Der er flere fra morgensang, der nu også er begyndt at komme til højmesser og koncerter, fordi de havde fået en flyer med information i hånden.

Desuden har en af vores præster opfundet noget, der hedder ’barselshøjskole’, som er en art fortsættelse af babysalmesang, men henvender sig til babysalmesangens forældre, som kan komme og høre nogle begavede foredrag af etnologer og antropologer, historikere og neurologer. Foredrag om barneliv og voksenliv osv. Præsten spurgte om vi som organister også ville være med til det. Det foregår hver tredje uge, og det sidste kvarter er der en live-koncert for dem. ... Det er rimeligt stille musik for ikke at skræmme livet af ungerne. Det hele varer ca. 12 minutter. Vi har fået så meget tilbagemelding på det. Man hæfter sig ved, at det er rigtig live musik og ikke noget, der foregår på en skærm. Folk er simpelthen i

det rum, hvor det foregår. Vi har fået fat i mange af den yngre generation her. Det er forældre, der har sat deres børn i spire- og børnekor, nogle har selv sunget i kor, og de vil gerne være med i det her.”

Betydningen af de kirkemusikalske tiltag kan på dette sted defineres som et kontinuum: frivilligt voksenkor - morgensang - højmesser - koncerter - barselhøjskole - livekoncert for børn, unge og voksne (live performance i modsætning til digitaloplevelse). Med andre ord: det ene (kirkemusikalske, liturgiske) tiltag føder det andet og skaber derved sammenhængskraft og kontinuitet i det lokale kirkelige liv. Det er påfaldende, hvor bevidst denne URB3-organist er i sin beskrivelse af betydningen af sin virksomhed.

Organisterne i alle 3 urbaniseringsgrader er stærkt bevidste om, hvad de kirkemusikalske tiltag i sognet betyder for kirkens lokale liv.

- URB1-organisten fremhæver babysalmesangens betydning for ”indføring i kirken”, ”tilførsel af en kristen grundfarve” og ”social faktor”.
- URB2-organisten mener, at kirkemusikalske tiltag trækker folk til kirken
- URB3 organisten fremhæver kirkemusik og liturgi som kilde til sammenhængskraft og kontinuitet i det lokale kirkelige liv.

3.2.4.2. Sognepræsternes oplevelse af kirkemusikalske tiltag

For *sognepræsternes* vedkommende giver spørgsmålet anledning til refleksion. Hos denne URB1-sognepræst er der stor opmærksomhed over for betydningen af babysalmesang.

"Jeg vil først nævne babysalmesang, som er helt fantastisk. Jeg har selv uddannet mig hos Anne Mette Riis, da jeg var med i et pilotprojekt i Frederiksberg Kirke med hende og Inge Marstal. Dengang tænkte jeg : Når jeg bliver præst så er det noget af det, jeg skal lave. Jeg kan godt lide at bevæge mig og synge og lave gestik og fagter. Det er noget af det jeg kan. Så derfor var det vigtigt for mig at tage den del ind i mit arbejde. Nogle sogne ansætter musikpædagoger. Det er lidt forskelligt. Men lige nu er jeg i gang med det 22. hold babysalmesang. Vi har et hold i foråret og et i efteråret. Det er virkelig noget der trækker folk til. Og det vi får ud af det er, at folk bliver meget mere interesseret i kirken."

Betydningen af babysalmesang og opfølgningen heraf er, at "det er noget der trækker folk til", at "folk bliver mere interesseret i kirken".

URB2-sognepræsten må erkende, at babysalmesang mangler i hans sogn:

"Tja, babysalmesang har vi altså ikke her, men i nabosognet. Så det gir jo ikke nogen fornyelse her."

Til gengæld har præsten indført natkirke og kulturnat som nye (kirke-musikalske) tiltag:

"Men derudover laver jeg natkirke med meget musik, og jeg laver kulturnat i efteråret, hvor det i væsentlighed er musik, vi bygger det på. Folk synes jo, det er spændende. Første gang. Anden gang er du nødt til at lave

det på en anden måde. Og så laver vi det i samarbejde med kirkemusikskolen og domkirken. Så medvirker eleverne, og det blev en mægtig succes. Der var Taizé-sang og digte, der blev oplæst fra sidegangene i kirken. Det var jo helt nyt for beboerne heroppe ... generelt vil jeg sige, at folk er altid interesserede og positive, hvis der sker et eller andet nyt."

Denne præst føler sig tydeligvis ansvarlig for betydningen af sognets kirkemusikalske tiltag og er også opmærksom på, at positiv respons på disse afhænger af løbende fornyelse eller variation.

Også URB3-sognepræsten er opmærksom på babysalmesangen som et nyt kirkemusikalsk tiltag, der har stor betydning for sognet:

"Jeg kender jo ikke sognet langt tilbage, men jeg vil tro, at babysalmesangen har haft betydning. I den forstand, at en del unge fra sognet har lært deres sognekirke at kende. For noget godt."

Sognepræsterne i alle urbaniseringsgrader er opmærksomme på betydningen af de kirkemusikalske tiltag i deres sogn:

- URB1-sognepræsten nævner babysalmesang som noget, der "virkelig trækker folk til"
- URB2-sognepræsten peger på natkirke og kulturnat med musik samt Taizé-sang som nye tiltag
- URB3-sognepræsten fremhæver babysalmesang som et tiltag, der har fået unge til at lære deres sognekirke at kende

3.2.4.3. MR-formændenes oplevelse af kirkemusikalske tiltag

MR-formændene vil også gerne forholde sig til spørgsmålet.

Denne URB1-formand uddyber betydningen af de tidligere omtalte "unge-koncerter" som et kirkemusikalsk tiltag, der har haft stor betydning:

"Tit og ofte er det nogle andre og flere, der kommer til de her unge-koncerter, end vi ser i kirken almindeligvis til en højmesse. For vi kan jo stort set fylde kirken til sådan en mellemjulekoncert. Det er også sjovt at se, at udover det er os, der bor i sognet... der kommer så kommer også deres kammerater, som er hjemme på juleferie, som også skal over og høre osv. Så det er noget helt særligt. Og i dag, hvor det er på facebook, så kan de jo virkelig informere hinanden. Vi bruger jo også selv facebook til at annoncere. Det er tit folk kommenterer, at det er dejligt, at vi har givet rum til det."

Bevidstheden omkring målgrupper og kommunikation via facebook er noget der optager denne MR-formand. Begge elementer kunne indgå i en evt. kirkemusikalsk målsætningsdebat i menighedsrådet.

URB2-formanden betragter kirkemusikalske tiltag som en målrettet kirkelig "investering":

"De kirkemusikalske tiltag, vi laver med de små, babyerne, puslingene, spirekor osv. får først betydning om mange mange år, så man kan sige, at det er en investering i at folk skal have kendskab til folkekirken. Puslingene her i kirken kommer med alle dagplejemødrene fra byen. Forældre bliver selvfølgelig hørt, for ellers må de ikke tage dem med herved, og alle forældre siger: Det er fantastisk."

Menighedsrådet her har ”investeret” i kirkemusik-aktiviteter med henblik på kirkelig forkyndelse og menneskeligt fællesskab.

I URB3 nævner MR-formanden elementer som nytårskoncert, babysalmesang, børne- og ungdomskor som nye kirkemusikalske tiltag, der engagerer folk:

”Vores børne- og ungdomskor er også noget, der engagerer folk, det har jeg selv prøvet som forælder, fordi begge mine piger har gået til det. Og så er der jo stævner, hvor vi forældre bliver sat til at køre børnene rundt til de forskellige kirker og må involvere os i en masse praktiske ting.”

Kirkemusik-aktiviteterne betragtes her som anledning til at ”engagere” børn, unge og forældre ikke mindst, hvad angår assistance med praktiske forhold. Det er således først og fremmest den socialt mobiliserende faktor ved de kirkemusikalske tiltag, der optager denne MR-formand. MR-formændene i alle tre urbaniseringsgrader er ligeledes opmærksomme på, hvor stor betydning kirkemusikalske tiltag har for kirkens liv. Hvad enten det drejer sig om ”ungekoncerter”, aktiviteter for de små, babyerne, puslingene, spire-, børne- eller ungdomskor. En enkelt betragter kirkemusikalske tiltag som en langtidsinvestering.

- URB1 formanden nævner ”ungekoncerten” som et vigtigt kirkemusikalsk tiltag
- URB2 formanden fremhæver alle typer kirkemusikalske aktiviteter for børn som vigtige tiltag og som en slags langtidsinvestering
- URB3 formanden peger på nytårskoncert, babysalmesang, børne- og ungdomskor som vigtige tiltag, der engagerer folk

3.2.4.4. Opsamling – Kirkemusikalske tiltag

Opsamling på spørgsmålet *Kan du give et eksempel på, at kirkemusikalske tiltag har betydet noget for det kirkelige liv i jeres sogn? er*

- URB1-organistens fremhæver babysalmesangens betydning for ”indføring i kirken”, ”tilførsel af en kristen grundfarve” og ”social faktor”
- URB2-organisten mener, at kirkemusikalske tiltag trækker folk til kirken
- URB3 organisten fremhæver kirkemusik og liturgi som kilde til sammenhængskraft og kontinuitet i det lokale kirkelige liv.
- URB1-sognepræsten nævner babysalmesang som noget, der ”virkelig trækker folk til”
- URB2-sognepræsten peger på natkirke og kulturnat med musik samt Taizé-sang som nye tiltag
- URB3-sognepræsten fremhæver babysalmesang som et tiltag, der har fået unge til at lære deres sognekirke at kende
- URB1 formanden nævner ”ungekoncerten” som et vigtigt kirkemusikalsk tiltag
- URB2 formanden fremhæver alle typer kirkemusikalske aktiviteter for børn som vigtige tiltag og som en slags langtidsinvestering
- URB3 formanden peger på nytårskoncert, babysalmesang, børne- og ungdomskor som vigtige tiltag, der engagerer folk

3.2.5. Menighedsrådets stillingtagen til kirkemusik

Spørgsmål: *Hvad diskuterer I i menighedsrådet, når der skal tages stilling til kirkemusik- og koncertaktiviteter?*

Dette er det første *fokusspørgsmål*, der mere direkte spørger ind til, om kirkemusikken overhovedet står på dagsordenen ved menighedsrådsmøderne. Spørgsmålet lægger dermed op til at få klarlagt, om organister, sognepræster og MR-formænd overhovedet har en kirkemusikalsk målsætningsdebat? Og hvilke faktorer spiller ind, når menighedsrådet skal tage stilling til kirkemusikalske forhold?

3.2.5.1. Organisternes oplevelse af menighedsråd og kirkemusik

Det er svært at svare på for flere, men denne URB1-organist er ikke i tvivl:

Når menighedsrådet diskuterer kirkemusik tror jeg, det er ordet "forkyndelse", der er i spil. Det er primært det, der bliver talt om. De andre ting følger så lidt efter. Jeg tror rækkefølgen er økonomi - forkyndelse - kirkemusik. Skal vi kalde det menighedsrådets besynderlige treenighed.

Der er altså tale om en prioriteret "rækkefølge", hvor økonomien har første og kirkemusikken sidste prioritet. Kirkens forkyndelse ligger i "midt-området", når dette menighedsråd er forsamlet.

URB2-organisten deltager ikke i møderne og kan kun udtale sig ud fra sit "indtryk":

"...jeg kommer sjældent til møderne selv. Det er mit indtryk, at de fleste er meget stille og passive. Det er mest formanden, der skærer igennem og

siger: "Jamen så gør vi sådan og sådan." Jeg har ikke hørt, hvilke argumenter de bruger, når de skal tage stilling til kirkemusikken ... Men der er ikke rigtig nogen i menighedsrådet, der går ind i den der dialog med præsten. Der er meget stor respekt for hendes ord. Har præsten først sagt sin mening, er der ikke nogen der går videre, og så sidder formanden lidt alene. Præsten vil ikke have rytmisk musik ind i kirken, men det er hende, der har fundet på popgudstjenesterne. Men højmesse og øvrige tjenester bør være uden rytmisk musik og moderne salmer. Vi har kun én præst."

Denne organist oplever det som om, at der tilsyneladende helt mangler en levende debat i menighedsrådet, hvor de fleste medlemmer, så vidt hun er orienteret, forholder sig passive. Sognets eneste præst synes kun at have sig selv at diskutere med og sætter da også enevældigt sin dagsorden for formandens konklusioner og beslutninger. En egentlig demokratisk målsætningsdebat synes at have meget svære vilkår i et sådant menighedsråd.

Ej heller kollegaen fra URB3 deltager i møderne, men nyder til gengæld stor respekt og lydhørhed for sine synspunkter, f.eks. i forbindelse med sin anbefaling til menighedsrådet af at afsætte midler til ansættelse af en veluddannet børnekorsleder:

"Menighedsrådet syntes, det var en god ide, for kirkeliv skulle jo være kirkeliv. Der var en forståelse for at kirkeliv var ikke bare at få rettet kantstenen af ude i opkørslen. Kirkeliv skulle være kirkeliv udadtil. Eneste gang menighedsrådet selv skulle komme med et forslag til et nyt tiltag, så var der to ting, der var i spil: mad og musik. Men musikere i gamle

dage leverede jo også musik til alting, selv til henrettelser! Vi leverer stadig musik i mange sammenhænge. Det må vi være positive overfor. Menighedsrådet har altid pointeret, at der skulle være musik og god stemning og desværre også meget mad til alle arrangementerne. Det er dog heldigvis for nedadgående.”

På trods af de lidt forskellige prioriteringer findes her den dialog, som manglede i det tidligere omtalte sogn. Der er enighed om at 'kirkeliv skal være kirkeliv udadtil'. En kirkemusikalsk målsætningsdebat måtte have gode vilkår i et sådant menighedsråd.

Organisterne nævner følgende elementer som vigtige på MR-møderne

- URB1-organisten nævner ”økonomi” og ”forkyndelse” som de primære temaer ved menighedsrådsmøderne
- URB2-organisten klager over en fuldstændig manglende debat i menighedsrådet pga en enevældig præst
- URB3 kollegaen glæder sig over et meget positivt menighedsråd, som er åben over for dialog

3.2.5.2. Sognepræsternes oplevelse af menighedsråd og kirkemusik

Sognepræsterne er jo fødte medlemmer af menighedsrådet og er derfor vidner til, hvilke emner, der er genstand for størst debat til møderne. Ifølge denne sognepræst fra URB1 er det først og fremmest økonomien, der er i fokus:

”Menighedsrådet har først og fremmest fokus på bygningerne. Murstenene. Der er en stor præstegård og to kirker, der skal holdes. Det fylder

Så meget. Alt for meget. Men ellers er der ikke mange diskussioner...Vi har et budget som vi skal overholde. Pludselig kan der komme uforudsete ekstraudgifter, hvis der f.eks. vælter træer i haven, som skal fældes. Og det koster ekstra penge. Så ved jeg godt, at jeg skal holde mig lidt tilbage. Problemet er, at der så måske ikke er så meget tilbage til "kirkens liv og vækst"."

Også sognepræsten i URB2 må konstatere, at menighedsrådet har alt for stort fokus på økonomien (bl.a. til dyre ombygninger af et sognehus) fremfor på det, som er vigtigere for ham: kirkens liv og vækst:

"...da jeg kommer herud, siger jeg jo ingen ting ved budgetlægningen. Jeg tror de har sådan en kasse og at det bare kører. Så jeg sender jo bare regningen. Men så kommer de bagefter og siger : "Altså det der, det skal du altså spørge os om lov til"... Men så svarer jeg: "Nej jeg skal ikke, for det handler jo om kirkens liv og vækst, så I skal sætte nogle penge af til det. Har I gjort det?" "Nej" svarer de, "vi skal jo have en ny ombygning på sognehuset." Men så sir jeg: "Det vil jeg blæse på, for I har masser af penge." Så jeg bruger altså bare de nødvendige penge, og de betaler så nødtvungent bagefter. Men nu er de ved at lære det...

Men mht. menighedsrådets holdning til kirkemusikken vil jeg sige, at da jeg var nyansat og indførte nye ting, fik jeg at vide af dem, at det var rigtig godt for kirkens liv og vækst. Så det argument bruger jeg selv enormt meget. Menighedsrådet bruger udtrykket som en slags Goddag- eller Farvel-hilsen, men de kunne aldrig finde på at bruge udtrykket som et argument, hvis der skulle tages stilling til et nyt kirkemusikalsk tiltag eller en

kirkemusikalsk målsætning. Generelt er menighedsråd i dag jo interesseret i at markere sig. Det betyder, at det ikke er kirkens liv og vækst, vi diskuterer til møderne, men økonomi. De bliver kun tvunget til at høre på dette udtryk, når jeg bruger det som argument i forb.m. nye tiltag, som de synes er for dyre. Så bremser jeg dem og gør dem opmærksom på, at jeg forsøger at tilgodese kirkens liv og vækst."

Præsten fastholder altså stædigt sit fokus på "kirkens liv og vækst" og konstaterer, at menighedsrådet også bruger dette udtryk, men uden at afsætte tid til at fordybe sig i, hvad "kirkens liv og vækst" egentlig forpligter dem til. Der er således tale om en sognepræst, der bruger sin teologiske autoritet med stor gennemslagskraft uden at det dog lykkes ham at få en (kirkemusikalsk) målsætningsdebat på menighedsrådets dagsorden.

"Iflg. sognepræsten i URB3 er kirkemusiklivet udelukkende organistens domæne og giver ikke anledning til nogen debat i menighedsrådet. Det gør til gengæld den manglende folkelige forankring i sognet, som i virkeligheden har været anledning til at få stablet et kirkemusikalsk børnearbejde på benene:

Altså her på det her sted, der har vi et dilemma. Menighedsrådet diskuterer egentlig ikke detaljer og slet ikke i forhold til kirkemusik. Altså organisten har jo organiseret koncerterne i mange år, og alle sætter pris på det. Og der er mange, der kommer og lytter. Der er faktisk næsten fyldt kirke hver søndag eftermiddag til koncerterne. Så det er noget, kirken og organisten er kendt for at lave, det er noget, alle er enige om og sætter pris på. Men vi har et lille problem i forhold til, at vi også er sognekirke,

og at vi ligger ligesom med ryggen til sognet og at mange i vores sogn slet ikke er helt klar over, at det er her deres kirke ligger. Vi mangler lidt den folkelige forankring i sognet. Og min forgænger tænkte så rigtig nok for nogle år siden, at vi må prøve at få etableret noget babysalmesang, noget børnearbejde, musikalsk børnearbejde. Og så blev der ansat en musikmedarbejder til det i en 30 timers stilling. Men vi har dårligt råd til det! Alligevel vi vil gerne og prioriterer det, fordi det er der, hvor det kirkelige i højere grad kommer ind. Altså opdragelse af børn og forældre ind i en kirkelig sammenhæng med et kendskab til salmer og en glæde ved at være i kirkerummet. Det er jo det, der sker ved babysalmesang, for børn og forældre elsker at være i rummet og elsker musikken og sangen, ja alt det, som babysalmesang jo er. Så det er det dilemma, vi i virkeligheden diskuterer.”

Dilemmaet for dette menighedsråd er iflg. stedets sognepræst altså, at man dårligt har råd til et kirkemusikalsk børnearbejde, men samtidig er sig bevidst, at ”opdragelse af børn og forældre ind i en kirkelig sammenhæng” er et åbenlyst menighedsrådsansvar. I den forstand tegner sognepræsten hovedlinjerne i noget af det, der kunne udmøntes i en kirkemusikalsk målsætningsformulering.

- URB1- og URB2- sognepræsterne oplever, at økonomi ofte er vigtigere end kirkens liv og vækst
- URB3 præsten oplyser, at ”den manglende folkelige forankring i sogn” fylder mere på menighedsrådets dagsorden end kirkemusikalske mål, der er overladt til organisten.

3.2.5.3. MR-formændenes oplevelse af menighedsråd og kirkemusik

MR-formændene er jo dem, der bedst kan svare på, hvad det er, der diskuteres til møderne, hvis der skal tages beslutninger om kirkemusikalske forhold.

URB1 formanden konstaterer, at der ikke er megen diskussion om kirkemusik i rådet:

"Ofte er det vores organist, der kommer med nogle forslag, og så er det nogle af os andre, og så snakker vi om det. Vi har sat et fast beløb af som vi har til musik og den slags. Det har eksisteret på vores budget i mange år."

Vil det sige, at I ikke har de store diskussioner i MR om kirkemusik?

"Ja, det har vi ikke. Men det er meget blandet, hvad vi taler om."

Også MR-formanden i URB2 kan fastslå, at kirkemusikken ikke lægger beslag på møderne. Men ellers lægger hun vægt på, at sognets visioner skal komme fra lokalbefolkningen:

"Vi har hvert år et visionsmøde. I år har vi det søndag d. 14. maj, og der har vi inviteret menigheden, selvom det er forår og sommerhustid og konfirmationstid. Menighedsrådet går i køkkenet, så der er en gratis frokost efter gudstjenesten og vi håber på, at der kommer nogen. Vi siger til menigheden: vi har haft vores visioner, men hvad er jeres visioner for kirkelivet her? Det betyder utroligt meget, at man lytter til de mennesker, som godt vil have at kirken åbner sig udadtil. Og jeg må sige, at det er sjovt at høre på. Og vi tager det også til os."

Vil det sige, at I ønsker, at jeres visioner og målsætninger skal komme nedefra - fra lokalbefolkningen?

"Ja, det er der faktisk lidt om."

Den pågældende MR-formand synes her at give udtryk for en klar markeret målsætning for sognet: "at kirken åbner sig udadtil" og at initiativerne og ideerne bør komme "nedefra", fra menigheden selv. Som en udløber af dette mål kunne man nemt forestille sig, at lokalbefolkningen blev inddraget i formuleringen af sognets kirkemusikalske målsætning. Men ellers indgår kirkemusikken ikke specielt som emne på MR-møderne:

"Men nej, vi har ikke de store diskussioner i menighedsrådet. Det foregående menighedsråd diskuterede ind imellem, om visse aktiviteter var nødvendige, om deltagerne burde betale for dem."

På samme linje er MR-formanden fra URB3:

"Jamen, vi blander os faktisk ikke i, hvordan kirkemusikken skal køre her. Vi beslutter én gang om året, hvor mange penge organisten skal have, og så blander vi os stort set ikke i mere. For vi har stor tillid til hendes egen dømmekraft indenfor et budget på kr. 50.000,-"

Kirkemusikken giver ej heller i dette sogn anledning til at diskutere nogle særlige visioner eller mål, når sognets menighedsråd er forsamlet.

Alt i alt erkender MR-formændene, at kirkemusik ikke optager menighedsrådsmøderne:

- URB1-formanden fortæller, at kirkemusik ikke fylder noget på dagsordenen pga et i forvejen vedtaget koncertbudget
- URB2-formanden oplyser, at kirkemusik pt ikke står på MR's dagsorden men skal drøftes på et forestående visionsmøde
- URB3-formanden oplyser, at kirkemusik "ikke er noget vi blander os i"

3.2.5.4. Opsamling – Stillingtagen til kirkemusik

Opsamling på spørgsmålet *Hvad diskuterer I i menighedsrådet, når der skal tages stilling til kirkemusik- og koncertaktiviteter?* er

- URB1-organisten nævner "økonomi" og "forkyndelse" som de primære temaer ved menighedsrådsmøderne
- URB2-organisten klager over en fuldstændig manglende debat i menighedsrådet pga en enevældig præst
- URB3 kollegaen glæder sig over et meget positivt menighedsråd, som er åben over for dialog
- URB1- og URB2- sognepræsterne oplever, at økonomi ofte er vigtigere end kirkens liv og vækst
- URB3 præsten oplyser, at "den manglende folkelige forankring i sognet" fylder mere på menighedsrådets dagsorden end kirkemusikalske mål, der er overladt til organisten.
- URB1-formanden fortæller, at kirkemusik ikke fylder noget på dagsordenen pga et i forvejen vedtaget koncertbudget
- URB2-formanden oplyser, at kirkemusik pt ikke står på MR's dagsorden men skal drøftes på et forestående visionsmøde

- URB3-formanden oplyser, at kirkemusik ”ikke er noget vi blander os i”

3.2.6. Kirkemusikalsk målsætningsformulering

Spørgsmål: Er der nogen særlig grund til, at I ikke har formuleret en målsætning for kirkemusikken?

Dette er det hidtil mest udfordrende spørgsmål i undersøgelsen og giver da også anledning til nogle meget direkte svar.

3.2.6.1. Organisternes forklaring på den manglende kirkemusikalske målsætning

Som fra denne URB1-organist:

”Vi har ikke nogen formuleret målsætning for kirkemusikken her. Jeg tror det afhænger meget af, hvem der har indflydelse i menighedsrådet...

De fleste MR-medlemmer er lægfolk og ved ikke en bønne om det.”

Denne organist mener således, at formuleringen af en kirkelig målsætning er afhængig af ”hvem der har indflydelse i menighedsrådet”.

For denne URB2-organisten er spørgsmålet meget overraskende:

”Målsætning? Jeg tror ikke, de har tænkt over muligheden. Og det har jeg faktisk heller ikke.”

Målsætningsarbejde er tydeligvis ikke noget man drøfter eller ved, hvad indebærer i dette sogn.

URB3-organisten synes på dette område at være den mest reflekterede af organisterne:

"Vi havde på et tidspunkt en præst, som fik indføjet at kirkens målsætning var at udbrede evangeliet om Jesus Kristus som verdens frelser. Mere skulle der ikke stå. Der stod intet om kirkemusik eller sorggruppe eller noget som helst. Hvis du spurgte menighedsrådet, hvorfor de ikke har formuleret noget, ville de nok sige, at det er jo også rigtigt nok, men er det dét, vi sidder og snakker om?"

Denne medarbejder er fuldstændig opmærksom på muligheden for at få vedtaget en kirkemusikalsk målsætning, men tvivler på, at det er noget menighedsrådet vil bruge tid på.

Organisterne angiver således, at den manglende kirkemusikalske målsætningsformulering kan have flere årsager:

- URB1-organistern mener, at det skyldes uvidenhed
- URB2-organisten mener, at det skyldes uopmærksomhed
- URB3-organisten mener, at rådet prioriterer andre emner

3.2.6.2. Sognepræsternes forklaring på den manglende kirkemusikalske målsætning

For *sognepræsterne* er spørgsmålet mere eller mindre relevant.

URB1-sognepræsten dækker mange funktioner, fordi mange i menighedsrådet ikke magter opgaverne:

"Mange menighedsrådsmedlemmer er landmandskoner i et lavkirkeligt område. Man har ikke været vant til at gå meget i kirke hernede... Målsætninger er ikke noget de diskuterer, de overlader sådan noget til mig,

fordi de synes det er mig, der har kompetencen. De bruger ikke tid på at sidde og arbejde med formuleringer for næste års målsætninger... På den anden side har der jo ikke været nogen problemer. Jeg har fået de midler, jeg har bedt om og har ikke tænkt over det."

For denne sognepræst er spørgsmålet slet ikke relevant. For hende gælder det om at få de midler, der er nødvendige for at realisere sit kirkelige arbejde. Målsætninger er ikke noget man diskuterer.

Også URB2-sognepræsten må erkende, at en målsætningsdebat ligger over MR-medlemmers fatteevne:

"Menighedsrådet fatter ikke betydningen af at skulle formulere en målsætning, som f.eks. indeholdt noget om kirkemusik. De er stolte over både organister og kirkemusikskole, men ellers siger kirkemusik og målsætning dem ikke noget. Medlemmerne er ikke tonedøve, men de påskønner ikke ret meget. Vi er jo ude på landet, og her slynger man ikke om sig med fine ord."

Sognepræsten fra URB3 forklarer den manglende målsætningsdebat således:

"Det her er ikke sådan et sted, hvor man diskuterer en egentlig målsætning. Det beror nok på, at man har en holdning til, hvad kirke er og at det udmønter sig i det vi gør."

... Jeg synes selv det er vigtigt, at de kor vi har kommer til at spille en mere aktiv rolle i forhold til gudstjenester og babysalmesang med deres repertoire af salmer og kirkemusik.”

Præsten har altså selv nogle ideer, som kunne bringes i spil i en kirkemusikalsk målsætningsdebat men er ellers af den holdning, at hvis der er enighed om hvad kirke er, er en målsætningsdebat overflødig. Tilsyneladende er den pågældende sognepræst ikke opmærksom på, hvordan en målsætningsdebat kunne virke befordrende for det lokale kirkelige liv (se bl.a. behandlingen af målsætningsbegrebet i indledningen til denne undersøgelse).

Sognepræsterne er vidner til, at en kirkemusikalsk målsætningsdebat er svær at få igangsat – af mange forskellige årsager:

- URB1-sognepræsten oplyser, at målsætning ganske enkelt ikke er noget, man diskuterer
- URB2-sognepræsten mener, at menighedsrådet ikke fatter betydningen af en målsætningsdebat
- URB3- sognepræsten pointerer, at menighedsrådet i forvejen har en holdning til hvad kirke er, hvilket udmøntes i det man gør.

3.2.6.3. MR-formændenes forklaring på den manglende kirkemusikalske målsætning

Men hvordan ser *menighedsrådsmændene* så på denne udfordring? Det er jo menighedsrådenes ansvar at budgetarkene udfyldes korrekt og at man prøver at leve op til de forventninger der stilles, bl.a. om opstilling af sognets kirkelige målsætninger.

Denne URB1-MR-formand prøver at forklare:

"Vores barre vedr. målsætning ligger måske lidt højere end nede på detail-niveauet, når vi har formuleret kirkens målsætning. Men der er ingen tvivl om, at i vores årsplanlægning betyder kirkemusikken rigtig meget.... Men vi kunne da godt sætte det ind vores målsætning. Vi har ikke været inde og se på mål og visioner endnu i denne periode, den er ny og startede i øvrigt lidt turbulent for os. Men målet er jo "at være en aktiv kristen medspiller i lokalsamfundet"... vi har sådan set en målsætning, men den er bare ikke skrevet ind i budgettet."

"At være en kristen medspiller i lokalsamfundet" er dette sogns erklærede målsætning, og formanden indrømmer da også, at næste trin kunne være at få den med i budgettet og at få kirkemusikken inddraget i formuleringen. I den forstand har spørgsmålet virket befordrende for hendes videre arbejde med området.

For URB2-MR-formanden skyldes den manglende kirkemusikalske målsætningsformulering ikke at man finder en sådan overflødig, men at menighedsrådet har haft andre store udfordringer:

"Det er helt bevidst at vi ikke har skrevet noget om kirkemusik i målsætningsfeltet på side 2 i budgettet. Vi har brugt meget tid på at vores arbejdsmiljø skulle være i orden. For hvis du har glade og frie medarbejdere, der går på arbejde, så løfter du hele koncernen, havde jeg nær sagt... Vi har faktisk fået en grøn smiley som vi er vanvittig stolte af. Jeg

tror, at noget af det næste, der kommer til at ske, når vi skal til at lægge budget, og det nye menighedsråd skal definere sin målsætning, så tror jeg målsætningen kommer til at hedde "kirkelige aktiviteter". Herunder også kirkemusik."

Det er interessant, at denne formand nævner ordet "koncern". Dermed sammenligner hun folkekirken med en organisation, jfr. behandlingen af målsætningsbegrebet i denne rapports indledning. Formanden repræsenterer derved *forandringen fra institution til organisation* som tidligere er omtalt i denne undersøgelse. I ledelsen af en organisation er arbejdsmiljø et af mange elementer, som spiller en vigtig rolle. Det har det tilsyneladende også gjort for denne MR-formand. Endda så meget, at der i menighedsrådet endnu ikke har været tid til at få formuleret en målsætning for sognets kirkelige liv. Formanden erkender, at dette område er relevant og skal tages op

I URB3 svarer MR-formanden:

"Det er lidt en tilfældighed at vi ikke har en målsætning for kirkemusikken. Den der målsætning blev jo lavet for fire år ad gangen. Men der står ikke noget om kirkemusikken. Vores målsætning handler mere om mediet og udbredelse af kendskab til kirken og kommunikation om kirken."

Hvordan kan det være, at der ikke står noget om kirkemusikken, når den nu fylder så meget her?

"Jamen det er da et godt spørgsmål [formanden griner]. Men det kræver jo ligesom, at der er nogen, der melder sig ind med den vision, at det kunne vi da godt tænke os. Jeg kunne da sagtens forestille mig at vores

organist på et eller tidspunkt ville komme op og sige, at det kunne hun godt tænke sig blev ført ind."

En kirkemusikalsk målsætningsdebat er tilsyneladende ikke nogen magtpåliggende nødvendighed for denne MR-formand, som dog ikke vil udelukke at "det kunne vi da godt tænke os".

Det er tydeligt at MR-formændene føler sig udfordret af spørgsmålet:

- URB1-formanden griber bolden og vil overveje at inddrage kirkemusikken i sognets eksisterende målsætningsformulering
- URB2- formanden erkender, at spørgsmålet er relevant og vil tage det op i rådet
- URB3-formanden vil ikke udelukke, at "det kunne vi da godt tænke os".

3.2.6.4. Opsamling – Kirkemusikalsk målsætningsformulering

Opsamling på spørgsmålet *Er der nogen særlig grund til at I ikke har formuleret en målsætning for kirkemusikken?* er

- URB1-organisten mener, at det skyldes uvidenhed
- URB2-organisten mener, at det skyldes uopmærksomhed
- URB3-organisten mener, at rådet prioriterer andre emner
- URB1-sognepræsten oplyser, at målsætning ganske enkelt ikke er noget man diskuterer
- URB2-sognepræsten mener, at menighedsrådet ikke fatter betydningen af en målsætningsdebat
- URB3- sognepræsten pointerer, at menighedsrådet i forvejen har en holdning til hvad kirke er, hvilket udmøntes i det man gør.

- URB1-formanden griber bolden og vil overveje at inddrage kirkemusikken i sognets eksisterende målsætningsformulering
- URB2- formanden erkender, at spørgsmålet er relevant og vil tage det op i rådet
- URB3-formanden vil ikke udelukke, at ”det kunne vi da godt tænke os”.

På trods af det fælles ansvar for at få effektueret en kirkemusikalsk værdipolitik placerer både organister og sognepræster ansvaret for den manglende kirkemusikalske målsætning på menighedsrådenes uvidenhed, uopmærksomhed eller direkte aversion mod projektet, mens MR-formændene selv erkender deres ansvar.

3.2.7. Betydning af kirkemusikalsk målsætning

Spørgsmål: *Hvilken betydning kunne det have, hvis I havde en kirkemusikalsk målsætning?*

Spørgsmålet bliver stillet for at give respondenterne mulighed for at vinkle forventningen om en målsætningsformulering i retning af det støttmæssige frem for det pligtmæssige.

3.2.7.1. Organisternes holdning til betydning af kirkemusikalsk målsætning

URB1-organisten:

”Den tidligere sognepræst vi havde var enormt engageret og kunne omvende en muslim på 5 minutter. Det var enormt animerende at han var så aktiv, men det var også lidt afslappende, da han forsvandt. Men han gik meget op i alt sådan noget. Det er det bedste samspil jeg nogensinde har haft. Vi kunne tænde hinanden. Hvis vi ville noget, besluttede vi det

bare. Så talte han sig igennem det. Han ville sagtens have været med på at skulle formulere en målsætning."

Denne organist er langt fra fremmed over for denne betragtning, men i hans nuværende univers er det ikke realistisk at betragte kirkemusikalsk målsætning som en støtte.

URB2-organisten:

"Ja, hvis jeg blev inddraget i at skulle skrive en målsætning for kirkemusikken, ville det være fantastisk. Jeg savner de der rammer. Den der tydelighed omkring, hvad er egentlig min opgave. Jeg har et voksenkor, som jeg kæmper rigtig meget med, men jeg ved faktisk ikke, hvad jeg skal stille op med det. Hvad skal det bruges til?

... Ja, fordi så kender jeg målet og rammerne. Som det er nu er det total famlen i blinde og det er faktisk en stress faktor. Det ville faktisk være en afstressende faktor, hvis kirkens musikalske målsætning var formuleret - også i arbejdsbeskrivelsen."

Denne organist siger det meget tydeligt: Formulering af kirkemusikalske mål og rammer – også i arbejdsbeskrivelsen – ville føre til afklaring og være en afstressende faktor.

URB3-organisten afviser derimod helt en målsætningsformulering som misvisende og uden hold i virkeligheden:

"Jeg har set virksomheder, f.eks. børnehaver, som skulle formulere deres værdigrundlag og målsætninger, og det var pæne ord på pænt papir.

Hvis de så bare gad efterleve de ting, de havde formuleret, så ville det være vidunderligt. Her efterlever man sine ikke-nedskrevne mål, men jeg ville være helt bange for at skrive dem ned af frygt for at de skulle koagulere. Men jeg kan ikke svare på det. Det har ikke været nødvendigt her. Både det nuværende og tidligere menighedsråd har bakket meget flot op om kirkemusikken her."

Denne organist betragter spørgsmålet om en målsætningsformulering som "pæne ord på pænt papir" som risikerer at "koagulere". Det er ikke nødvendigt.

Betydningen af en kirkemusikalsk målsætning kommenteres forskelligt af organisterne:

- URB1-organisten finder, at en målsætningsformulering ligger helt uden for rækkevidde
- URB2-organisten vil betragte den som god ramme for det daglige arbejde
- URB3-kollegaen mene, at en kirkemusikalsk målsætningsformulering er "pæne ord på pænt papir"

3.2.7.2. Sognepræsternes holdning til betydning af kirkemusikalsk målsætning

Sognepræsterne tackler spørgsmålet lidt forskelligt:

URB1-sognepræsten er meget lang tid om at besvare spørgsmålet. Men til sidst svarer hun:

"Den dag jeg ikke er her mere, ville det være godt at have fået noget skrevet ned. Der er ingen tvivl om, at jeg her på stedet er primus motor. Jeg

orke ikke at være præst et sted, hvor der ikke sker noget, og hvor der ikke er kvalitet. Og det ved menighedsrådet godt. Derfor siger de også: Det overlader vi til præsten, for hun har forstand på det. Men et eller andet sted kan jeg godt se din pointe med hensyn til den nedskrevne målsætning."

Som det fremgår af hele interviewet med denne sognepræst, er der tale om en præst fra et meget lille landsogn med næsten uindskrænket magt, for så vidt som næsten alle administrative opgaver er overdraget til hende af menighedsrådet. Af samme grund er det forståeligt, at en målsætningsdebat for hende er helt overflødig, idet hun selv har mulighed for at sætte den kirkelige dagsorden og modtage økonomiske midler dertil. Hun nøjes derfor med at betragte en målsætningsformulering som et slags "testamentarisk" dokument, der er mere relevant for sognets fremtiden end for dets nutid.

For URB2-sognepræsten giver en målsætningsformulering ingen mening:

"Det ville ikke være muligt at drage en fordel ved at have en målsætningsformulering om kirkemusik, for menighedsrådet er slet ikke interesseret i at have sådan en, og det ville bare give anledning til en masse kamp, hvis jeg foreslog at vi skulle arbejde på at få formuleret en målsætning om kirkemusik ud fra devisen om kirkens liv og vækst. Jeg er sikker på, de vil afvise sådan et initiativ. Derfor vil jeg hellere bruge mine kræfter på selv at tage initiativ til de efter min mening nødvendige kirkelige udgifter og så tage diskussionen bagefter. De plejer jo også at betale."

Sognepræsten her har opgivet at få menighedsrådet til at forstå, hvad en målsætningspolitik betyder og skal bruges til. Derfor har han valgt at udnytte sin teologiske autoritet til at handle på egen hånd.

Også sognepræsten fra URB3 afviser målsætningsformuleringer som en hjælp til det kirkelige arbejde. "Er det lige meget?", spørger vi hende:

"Ja, det tror jeg egentlig er lige meget... Mange af dem, der sidder her i menighedsrådet, har siddet her i mange år, og det er sådan nogle folk, der godt ved, hvad kirke er. Så de har det i virkeligheden mere på ryggraden og finder det ikke nødvendigt at skulle sætte sig ind i det. Det kan godt være, at en målsætningsdebat ville være nødvendig hvis vi havde et menighedsråd med mange nye medlemmer."

Sognepræsterne:

- URB1-sognepræsten finder, at en formulering har betydning som et "testamentarisk" dokument
- URB2-sognepræsten mener, at en formulering slet ikke ville have MR's interesse
- URB3-sognepræsten betragter den som overflødig og kun nyttig for nye medlemmer i menighedsrådet.

3.2.7.3. MR-formændenes holdning til betydning af kirkemusikalsk målsætning

Flere *MR-formænd* er opmærksomme på de fordele, der kunne være ved at have formuleret en kirkemusikalsk målsætning. En enkelt forholder sig mere nølende:

Fra URB1 er reaktionen:

"Jeg ved ikke, om det behøver været formuleret der, selvom vi selvfølgelig sender et signal på den måde også. Det vigtigste er jo, at vi er bevidste om det i vores budgetter og i vores årshjul, og der har det sin helt faste plads og sin faste rytme. Men vi har nok ikke lige tænkt over at få det med. Efter i dag vil jeg nok tænke lidt mere over det [formanden griner]."

Denne MR-formand følte sig tydeligvis under interviewet en smule kompromitteret og fremstod næsten forlegen over for problemstillingen. "Vi har nok ikke lige tænkt over at få det med", indrømmer hun. Der er ikke tale om modstand mod sagen, men snarere om uopmærksomhed.

MR-formandens svar fra URB2 ligner svaret fra sognepræsten i URB1. På spørgsmålet om hvilken betydning det kunne det have, hvis menighedsrådet havde en kirkemusikalsk målsætning, svarer hun:

"Jeg er selv på vej ud som MR-formand. Vi har fået en masse nye ind. Derfor er det faktisk vigtigt, at de får at vide, hvad baggrunden er, for det vi gør? Du skal sørge for kontinuiteten. For mit eget vedkommende tænker jeg, at du skal huske, at noget af det, du har startet op og sat i gang, det skal kunne bæres, men du skal også huske at give det videre."

MR-formanden mener således at betydningen af en kirkemusikalsk målsætningsformulering skal forstås i forhold til faktorer som historik og kontinuitet fremfor til det kirkemusikalske liv i sognet her og nu.

For MR-formanden i URB3 er betydningen af en målsætningsformulering ikke ubekendt:

"Vores provst er helt klar i spyttet når han siger, at de visioner vi skriver, dem kan vi bruge til at løfte et budget eller ændre et budget i en bestemt retning, så hvis vi siger, at vi vil fokusere på kirkemusikken, så kan vi få tilført flere midler. Så den diskussion har vi haft lidt. Men det er nok lige nyt nok for vores organist, som ikke lige har set, at der var nogle muligheder der."

MR-formændene forholder sig forskelligt.

- URB1-formanden ville overveje at betragte det som en fordel at have en kirkemusikalsk målsætningsformulering
- URB2-formanden mener, at en formulering kunne bruges som et slags testamente til efterfølgeren
- URB3-formanden ville bruge den i en budgetmæssig strategi for at få tilført flere midler til kirkemusiklivet

3.2.7.4. Opsamling – Betydning af kirkemusikalsk målsætning

Opsamling på spørgsmålet *Hvilken betydning kunne det have, hvis I havde en kirkemusikalsk målsætning?* er

- URB1-organisten finder, at en målsætningsformulering ligger helt uden for rækkevidde

- URB2-organisten vil betragte den som god ramme for det daglige arbejde
- URB3-kollegaen mener, at en kirkemusikalsk målsætningsformulering er ”pæne ord på pænt papir”
- URB1-sognepræsten finder at, en formulering har betydning som et ”testamentarisk” dokument
- URB2-sognepræsten mener, at en formulering slet ikke ville have MR’s interesse
- URB3-sognepræsten betragter den som overflødig og kun nyttig for nye medlemmer i menighedsrådet.
- URB1-formanden ville overveje at betragte det som en fordel at have en kirkemusikalsk målsætningsformulering
- URB2-formanden mener, at en formulering kunne bruges som et slags testamente til efterfølgeren
- URB3-formanden ville bruge den i en budgetmæssig strategi for at få tilført flere midler til kirkemusiklivet

3.2.8. Forslag til kirkemusikalsk målsætningsformulering

Spørgsmål: *I givet fald hvordan synes du så, den skulle lyde?*

Dette sidste fokus-spørgsmål giver informanterne mulighed for konstruktivt at kompensere for deres manglende (medvirken til) formulering af en kirkemusikalsk målsætningspolitik.

3.2.8.1. Organisternes forslag til kirkemusikalsk målsætningsformulering

Organisterne har kun beskedne forslag.

URB1-organisten svarer:

"Det går de [menighedsrådet] altså ikke op i. Og så er man lidt ligeglad. Jeg har prøvet at fyre lidt op under dem, men det er ikke rigtig lykkedes. Kirkemusik indgår slet ikke i deres målsætningstanker. Der mangler en eller anden synergi. Vi burde løfte sammen i flok."

Spørgsmålet kommer helt bag på URB2-kollegaen, der nølende foreslår: *"Kirkens musik skal være døråbner?"*.

URB3-organisten har taget så stor afstand fra en kirkemusikalsk målsætningspolitik, at spørgsmålet for ham er helt irrelevant.

- URB1-organisten har intet forslag
- URB2-organisten foreslår forsigtigt : Kirken som en døråbner
- URB3-organisten finder spørgsmålet irrelevant

3.2.8.2. Sognepræsternes forslag til kirkemusikalsk målsætningsformulering

Sognepræsterne forsøger at svare mere konstruktivt.

Som denne fra URB1, der kommer med følgende bud på kirkemusikalsk målsætningsformulering:

"Vi lægger vægt på et højt aktivitetsniveau inden for de og de områder. Derfor er der afsat xx antal beløb. Målsætningen er at tilgodese sognets liv og vækst. Kirkemusikken er vigtig i forhold til gudstjenester, børne- og familiegudstjenester samt babysalmesang."

Men i URB2 oplyser sognepræsten, at en kirkemusikalsk målsætningsformulering må laves i fællesskab med organisterne:

"En mulig målsætningsformulering skulle laves af de 2 organister og mig. Og den skulle så handle først og fremmest om de unge. Om de unges rockgudstjenester og om vores liturgiske musikgudstjenester, som vi f.eks. gør det ved forsommerens Midnatsmesse til Lysets Fader."

URB3-sognepræsten er meget forbeholden i sit svar, men oplyser dog, at der forude venter et menighedsrådsseminar:

"Det er så første gang jeg skal kigge på budget sammen med det her menighedsråd. Jeg forestiller mig, at de er af den holdning, at det faktisk ikke er nødvendigt at formulere en målsætning. Der er ret stor enighed om, hvordan vi skal være. Vi skal dog have et menighedsrådsseminar her til april, hvor vi skal tale om nogle af de her ting."

Mere imødekommende er sognepræsterne:

- URB1-sognepræsten: Målsætningen er at tilgodese sognets liv og vækst med et højt aktivitetsniveau. Kirkemusikken er vigtig i forhold til gudstjenester, børne- og familiegudstjenester samt babysalmesang.
- URB2-sognepræsten: En mulig målsætningsformulering skal først og fremmest handle om de unge. Om de unges rockgudstjenester og om vores liturgiske musikgudstjenester.
- URB3-sognepræsten: Det er faktisk ikke nødvendigt at formulere en målsætning. Der er ret stor enighed om, hvordan vi skal være.

3.2.8.3. MR-formændenes forslag til kirkemusikalsk målsætningsformulering

MR-formændene går mere konstruktivt ind i problemstillingen:

Fra URB1 lyder det:

"Jamen noget med at vores kirke er en kirke, hvor der opføres musik, som man ikke kan høre de andre steder. Jeg ved ikke lige, hvordan det skulle formuleres."

Også fra URB2 vil formanden komme med sit bud:

"Kirkemusikken skal være bærende for ordet, men også for det sociale ansvar som kirken har."

Og fra URB3-formanden kommer et forslag, som skal fokusere på børne- og ungdomskor:

"Formuleringen kunne efter min mening handle om at øge tilslutningen til vores børne- og ungdomskor, som vores organist brænder for... At kernen i det lokale musik- og kirkeliv bør udgå fra børne- og ungdomskoret, så der kan vokse noget ud derfra. Så man får kontakt til nogle forældre, og de kommer til de koncerter og arrangementer vi har."

- URB1-formand: "Vores kirke er en kirke, hvor der opføres musik, som man ikke kan høre de andre steder."
- URB2-formanden: "Kirkemusikken skal være bærende for ordet, men også for det sociale ansvar som kirken har."
- URB3-formanden: "Kernen i det lokale musik- og kirkeliv bør udgå fra børne- og ungdomskoret, så der kan vokse noget ud derfra. Så man får

kontakt til nogle forældre, og de kommer til de koncerter og arrangementer vi har.”

3.2.8.4. Opsamling – Forslag til kirkemusikalsk målsætningsformulering

Opsamling på spørgsmålet *Hvordan synes du, en kirkemusikalsk målsætningsformulering skulle lyde?* er

- URB1-organisten har intet forslag
- URB2-organisten foreslår forsigtigt: ”Kirken som en døråbner”
- URB3-organisten finder spørgsmålet irrelevant
- URB1-sognepræsten: ”Målsætningen er at tilgodese sognets liv og vækst med et højt aktivitetsniveau. Kirkemusikken er vigtig i forhold til gudstjenester, børne- og familiegudstjenester samt babysalmesang.”
- URB2-sognepræsten: ”En mulig målsætningsformulering skal handle først og fremmest om de unge. Om de unges rockgudstjenester og om vores liturgiske musikgudstjenester.”
- URB3-sognepræsten: ”Det er faktisk ikke nødvendigt at formulere en målsætning. Der er ret stor enighed om, hvordan vi skal være.”
- URB1-formanden: ”Vores kirke er en kirke, hvor der opføres musik, som man ikke kan høre de andre steder.”
- URB2-formanden: ”Kirkemusikken skal være bærende for ordet men også for det sociale ansvar som kirken har.”
- URB3-formanden: ”Kernen i det lokale musik- og kirkeliv bør udgå fra børne- og ungdomskoret, så der kan vokse noget ud derfra. Så man får kontakt til nogle forældre, og de kommer til de koncerter og arrangementer vi har.”

3.3. Delkonklusion

En sammenfatning af blot 9 informanternes tilbagemeldinger i en kvalitativ undersøgelse som denne vil naturligvis kun kunne give et fingerpeg om, hvilke tanker der rører sig i de tre informant-grupper, når disse bliver bedt om at formulere sig om en kirkemusikalsk målsætningspolitik.

Har det foreliggende svarmateriale kastet lys over den kvalitative undersøgelses forskningsspørgsmål?

3.3.1. Forskningsspørgsmålet

Når 80% af de adspurgte MR-formænd tillægger gudstjenestens musik stor eller meget stor betydning for kirkens forkyndelse, hvad er så årsagen til, at kun et beskedent antal af menighedsrådene har en kirkemusikalsk målsætning?

Undersøgelsen har vist, at mange forsøger at forholde sig til spørgsmålet, men samtidig erkendes det, at det ikke fylder meget i hverdagen. Dette betyder imidlertid ikke, at informanterne ikke er bevidste om, hvilke målgrupper, kirkemusikken appellerer til.

3.3.2. Svarene

Men hvad er så årsagen til dette beskedne bidrag til en kirkemusikalsk målsætningsdebat, når det samtidig er et faktum, at så mange informanter tillægger kirkemusikken stor eller meget stor betydning? Her må svaret være, at der ikke umiddelbart kan gives anden forklaring end, at informanterne generelt har svært ved at relatere kirkemusikalske aktiviteter til kirkemusikalsk målsætningsarbejde. *Målsætning* er ikke det emne, der optager informanterne mest. Ikke engang når de spørges ind til området.

3.3.2.1. Organisternes svar

Organisterne er først og fremmest styret af en performativ dagsorden, hvor det forventes, at de leverer en række musikalske kerneydelser til folkekirkens daglige drift. I den sammenhæng har undersøgelsen vist, at det virker befordrende at skulle anskue sin virksomhed i en bredere, mere målrettet sammenhæng. Det kan måske forklare, hvorfor nogle organister er meget bevidste omkring kirkemusikkens kommunikative muligheder og udfordringer - på alle niveauer. Dermed kunne der være åbnet op for at tænke organistarbejdet ind i en kirkemusikalsk målsætning. Som kirkefunktionærer er organisterne imidlertid underlagt menighedsrådenes håndtering af den politiske dagsorden. Og det kan være problematisk, hvis der hverken er vilje til eller vision om målsætningsarbejde i menighedsrådet.

3.3.2.2. Sognepræsternes svar

Sognepræsterne prioriterer som uafhængige, men selvskrevne medlemmer af menighedsrådene samarbejdet med velkvalificerede organister meget højt. Set i præsternes optik, der er præget af homiletik, diakoni og kateketik, synes kirkemusikalsk målsætning imidlertid at være et vanskeligt farbart område, først og fremmest som følge af den store afstand, der kan være mellem sognepræstens teologiske univers og menighedsrådenes administrative prioriteringer. Sognepræsterne er meget bevidste om kirkemusikkens potentiale i forhold til *kirkens liv og vækst*. Og dermed ville flere af dem forholde sig positivt til evt. at skulle inddrage kirkemusikken i menighedsrådets målsætningsarbejde.

3.3.2.3. MR-formændenes svar

MR-formændene er først og fremmest styret af en praktisk dagsorden: Hvad er økonomien, hvilken bemanning er vi i besiddelse af og hvilke målgrupper har vi mulighed for at nå? Generelt sætter de tre MR-formænd stor pris på kirkens musik. Og det erkendes, at forventningerne om en formuleret, overordnet kirkelig målsætning ikke er opfyldt, om end nogle menighedsråd er opmærksomme på de budgetmæssige fordele derved.

I næsten alle informanternes svar gemmer der sig et stort potentiale for iværksættelse af kirkemusikalsk målsætningsarbejde. De fleste informanter bruger helt bevidst kirkemusikken som led i kirkens virksomhed. Denne brug af kirkemusik kunne være blevet formuleret som en kirkemusikalsk målsætning for menighedsrådet. Men det er den ikke blevet. Vi har brugt betegnelsen *maskeret kirkemusikalsk målsætning* i de tilfælde, hvor respondenterne har givet udtryk for *formålet med kirkemusikken* men ikke har gjort sig den ulejlighed at uddybe dette formål i en mere overordnet kirkemusikalsk målsætning i menighedsrådets budget.

4. Konklusion

Af Lene Kofoed og Peter Weincke

Denne undersøgelse stillede følgende overordnede forskningsspørgsmål:

- *I hvor høj grad indgår sognenes kirkemusikalske aktiviteter i menighedsrådenes målsætninger for det lokale kirkelige liv, hvad enten disse er formuleret eller ikke-formuleret? Og herunder:*
- *I hvor høj grad tager organisternes arbejdsbeskrivelser, der definerer omfanget og karakteren af organistens kirkemusikalske forpligtelser, hensyn til disse målsætninger?*

4.1. Den kvantitative undersøgelse

4.1.1. Besvarelse af det første forskningsspørgsmål

I hvor høj grad indgår sognenes kirkemusikalske aktiviteter i menighedsrådenes målsætninger for det lokale kirkelige liv, hvad enten disse er formuleret eller ikke-formuleret?

Den kvantitative undersøgelse viste, at på spørgsmålet: "Har menighedsrådet udarbejdet en særlig målsætning for musikken i sognets kirke(r)?" svarer 22 % (30 sogne af de 138 sogne, som har besvaret spørgsmålet), at de har en særlig målsætning. Over halvdelen af disse 22 % befinder sig i urbaniseringsgrad 3, som er sogne, hvor den største by, der rækker ind i sognet, har 20.000 indbyggere eller flere.

I besvarelsen af spørgsmålet: "Menighedsrådet skal i forbindelse med udarbejdelsen af sit budget formulere en målsætning for det

lokale kirkelige liv. Er kirkemusikken nævnt som en del af denne målsætning (som er nedskrevet på side 2 i menighedsrådets budget)?" svarer 41 % (57 sogne af 138 sogne, der har besvaret spørgsmålet), at kirkemusikken er nævnt som en del af målsætningen. Af disse finder man en overvægt inden for urbaniseringsgrad 3, men ikke i lige så høj grad, som i ovenstående spørgsmål.

Hvis man undersøger besvarelsene af disse spørgsmål inden for et enkelt sogn, i de tilfælde hvor alle tre respondenter har svaret (MR-formand, sognepræst og organist), så kan man finde eksempler på, at de svarer forskelligt på disse spørgsmål. Dvs. at i samme sogn kan MR-formanden f.eks. svare "Nej" på begge spørgsmål, mens organisten svarer "Ved ikke", og sognepræsten svarer "Ja" og uddyber med formuleringen af målsætningerne.

Desuden finder man ved de efterfølgende spørgsmål: "Hvordan lyder menighedsrådets særlige målsætning for musikken i sognets kirke(r)?" og "Hvordan lyder den del af menighedsrådets målsætning for det lokale kirkelige liv, som retter sig mod kirkemusikken?"

1. at hvis flere respondenter fra samme sogn har svaret "Ja" til spørgsmålene, så er formuleringerne ikke nødvendigvis enslydende,
2. at formuleringerne kan være meget vage, eller at de faktisk ikke er formulerede (endnu),
3. at de i få tilfælde foreligger skriftligt formulerede og spænder fra meget konkrete, målbare tiltag til overordnede formuleringer om, at kirkemusikken har en betydning for kirkens forkyndelse.

Dvs. at i 22 % – 41 % af de 138 sogne i undersøgelsen, der har besvaret spørgsmålet, så mener én eller flere respondenter i samme sogn, at de har en særlig målsætning for musikken i sognets kirke(r), eller at kirkemusikken er nævnt i budgettets målsætning for det kirkelige liv, men ikke alle i samme sogn vil i nogle af tilfældene have viden om en sådan målsætning. Det er desuden uklart, i hvor høj grad disse målsætninger er skriftligt formulerede eller blot eksisterer som nogle overordnede overvejelser hos måske bare én af respondenterne. I få tilfælde vil menighedsrådet have arbejdet med konkrete målsætninger for kirkemusikken i sognet, mens det i højere grad nok afspejler en mundtlig dialog mellem få parter i sognet, og i nogle tilfælde vil det måske mere være enkeltpersoner i sognet, f.eks. sognepræsten eller organisten, der beslutter, hvilke kirkemusikalske aktiviteter der skal være i sognet.

Foruden undersøgelsens forbehold for repræsentativitet, så skal dens resultater ses som et udtryk for en meget bred forståelse af, hvad en målsætning for kirkemusikken er i de enkelte sogne og blandt de enkelte respondenter.

At resultatet er procentvis større i det andet spørgsmål, om kirkemusikken er nævnt i budgettets målsætning for det kirkelige liv, kan være et udtryk for, at man i budgettet vil afsætte penge til kirkemusikken, og at musikken dermed er nævnt i denne sammenhæng, men måske ikke i målsætningen for det kirkelige liv. Det kan desværre ikke afgøres af denne undersøgelse, men hvis man kigger på de efterfølgende besvarelser af formuleringen af denne målsætning, så viser det sig, at den i nogle tilfælde er fraværende.

Hvis man ønsker en dybere forståelse af resultatet, skal man spørge mere konkret til arbejdet med målsætningen, og hvem der i de enkelte sogne beslutter de kirkemusikalske aktiviteter. Desuden kan den kvalitative del af undersøgelsen give en dybere forståelse af overvejelserne omkring et målsætningsarbejde for kirkemusikken i de enkelte sogne.

4.1.2. Sammenhængen mellem den kvantitative og kvalitative undersøgelse

Der er skabt sammenhæng mellem den kvantitative og kvalitative undersøgelse, for så vidt som interviewundersøgelsen har udnyttet data fra spørgeskemaundersøgelsen. Den kvalitative undersøgelse henviser sig således udelukkende til respondenter, der i den kvantitative har oplyst, at de ikke har en formuleret målsætning for musikken i sognets kirke(r). Til gengæld tillægger alle respondenter gudstjenestens musik *meget stor betydning*. Selvom denne del af undersøgelsen ikke viser, hvordan der arbejdes med kirkemusikalske målsætninger, og hvem der hovedsageligt beslutter i denne sammenhæng, får man ikke desto mindre et indblik i, hvordan de forskellige respondentgrupper tænker om målsætningsarbejde.

Her synes det tydeligt, at menighedsrådsformændene er meget positive over for også at formulere målsætninger, der inddrager kirkemusikken, hvorimod der fra organister og sognepræster er et større forbehold. Respondenterne begrundet det med f.eks. menighedsrådets inkompetence i disse forhold, og med at der på menighedsrådsmøderne diskuteres økonomi i langt højere grad end forhold omkring kirkens liv og vækst. Organisterne og sognepræsterne i undersøgelsen er i mange tilfælde ikke imødekomme over for at diskutere målsætning-

ger vedr. kirkemusikken med ”lægfolk”, hvorimod menighedsrådsformændene selv i interviewene opfatter, at de også har et ansvar i disse forhold og er villige til at arbejde med det. De giver også flere bud på målsætningsformuleringer end organisterne og sognepræsterne.

I Forslag til Lov om ændring af lov om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning, lov om folkekirkens økonomi og forskellige andre love, d. 9. oktober 2008, formuleres:

”Det er i alle parters interesse at få en bred debat om målsætningerne i sognet ...” (Kirkeministeriet, 2008, §10, 2.4.3.2)

Og i Betænkning 1477 (2006):

”Et frugtbart målsætningsarbejde vil forudsætte et samvirke mellem menighedsråd, præster, medlemmer af menigheden og bør medinddrage kirkens medarbejdere for at drage nytte af deres forskellige erfaringer.” (Kirkeministeriet, 2006, s. 16).

Den kvantitative undersøgelse har vist, at der inden for samme sogn kan være uklarhed om, hvorvidt der eksisterer en målsætning for kirkemusikken eller ej, og den kvalitative afspejler i nogle tilfælde en vis modvilje mod at inddrage menighedsrådet i målsætningsarbejdet. Måske burde disse resultater være udgangspunkt for en menighedsrådsdebat om evt. fremtidigt kirkemusikalsk målsætningsarbejde med henblik på at få en dialog om, hvordan de forskellige involverede parter i sognet kan bidrage i arbejdet med målsætninger.

4.1.3. Besvarelse af det andet forskningsspørgsmål

I hvor høj grad tager organisternes arbejdsbeskrivelser, der definerer omfanget og karakteren af organistens kirkemusikalske forpligtelser, hensyn til disse målsætninger?

Da det kun var relevant at spørge 6 organister, om menighedsrådets særlige målsætning for musikken i sognets kirke(r) er beskrevet i deres arbejdsbeskrivelse (det forudsatte nemlig, at organisten havde svaret "Ja" til, at menighedsrådet har udarbejdet en særlig målsætning for musikken i sognets kirke(r), og at vedkommende har en arbejdsbeskrivelse), så giver resultatet næsten sig selv. Kun en enkelt organist i undersøgelsen svarer "Ja" til, at menighedsrådets målsætning for musikken i sognets kirke(r) er beskrevet i arbejdsbeskrivelsen.

I *Betænkning 1477: Opgaver i sogn, provsti og stift* (Kirkeministeriet, 2006) formuleres det, at konkrete målsætninger bør give retning for bl.a. kirkefunktionærers arbejde, men undersøgelsen kan afvise, at organisters arbejdsbeskrivelse tager hensyn til målsætninger for kirkemusikken. Kirkemusikalsk målsætningsarbejde skaber dermed ikke retning for organisternes arbejde.

4.1.4. Musikkens betydning for kirkens forkyndelse

Da den kvalitative undersøgelse inddrager yderligere resultater fra spørgeskemaundersøgelsen, og da flere respondenter nævner forkyndelse i forbindelse med målsætninger for kirkemusikken, så skal kort opsummeres, at respondenterne i undersøgelsen tillægger gudstjenestens musik overordentlig stor betydning for kirkens forkyndelse, hvor 89 % i gennemsnit tillægger gudstjenestens musik *meget stor* eller *stor betydning* for kirkens forkyndelse. MR-formændene i mindre grad end

de to andre respondentgrupper med 80 %. Organisterne tillægger musikken størst betydning med 94 %, og sognepræsterne følger lige efter med 92 %.

Ift. kirkekoncerternes betydning for kirkens forkyndelse viser resultatet, at respondenterne i mindre grad tillægger musikken en betydning for kirkens forkyndelse. Organisterne tillægger den dog *meget stor* eller *stor betydning* med 48 %, MR-formændene med 42 %, mens sognepræsterne i mindre grad end de to øvrige respondentgrupper kun tillægger kirkekoncerterne *meget stor* eller *stor betydning* med 26 %. Det giver i gennemsnit et resultat for alle besvarelser inden for *meget stor* eller *stor betydning* på 38 %. Det skal dog tilføjes, at langt de fleste tilkendegiver, at kirkekoncerterne har en betydning for kirkens forkyndelse, hvor kun ganske få mener, at den ingen betydning har.

4.2. Den kvalitative undersøgelse

Den kvalitative undersøgelse tog sit udgangspunkt i den kvantitatives påvisning af, at

- 80% af de adspurgte MR-formænd tillægger *gudstjenestens musik stor eller meget stor betydning for kirkens forkyndelse*.
- kun mellem 22 % og 41 % af de adspurgte sogne har *kirkemusikken med i deres målsætningspolitik*.

For at få klarhed over, hvorfor den store betydning, som menighedsrådene tillægger kirkemusikken, ikke følges op af kirkemusikalske målsætningsformuleringer, blev 9 udvalgte informanter interviewet. 3

MR-formænd, 3 sognepræster og 3 organister fra undersøgelsens 3 urbaniseringsgrader blev bedt om at uddybe deres forhold til kirkemusik og dens betydning for det lokale kirkelige liv. Det var en forudsætning for udvælgelsen af de 9 respondenter

- at de i spørgeskemaet havde svaret, at gudstjenestens musik har *meget stor betydning for kirkens forkyndelse*
- at de er ansat i et sogn der *ikke har nogen formuleret målsætning for kirkens musik*
- at *ingen af dem er ansat i samme sogn*

Samtalerne havde til formål at kaste lys over undersøgelsens forskningsspørgsmål:

I hvor høj grad indgår sognenes kirkemusikalske aktiviteter i menighedsrådenes målsætninger for det lokale kirkelige liv, hvad enten disse er formuleret eller ikke-formuleret?

Spørgsmålene blev opdelt i 4 baggrundsspørgsmål og 4 fokusspørgsmål.

Svarene på 4 baggrundsspørgsmål skulle uddybe de tre informanttypers holdning til

- gudstjeneste
- musikgudstjeneste
- kirkekoncert og
- de kirkemusikalske aktiviteter betydning for det kirkelige liv i sognet

Svarene på 4 fokusspørgsmål skulle uddybe informanternes holdning til

- kirkemusik som punkt på dagsordenen ved menighedsrådsmøder

- årsagen til menighedsrådenes manglende målsætningsformuleringer
- betydningen af en evt. målsætningsformulering
- evt. forslag til en kirkemusikalsk målsætningsformulering

4.2.1. Svar på baggrundsspørgsmål

Svarene på baggrundsspørgsmålene om gudstjeneste, musikgudstjeneste, kirkekoncerter og kirkemusikalske tiltag afslørede informanternes store opmærksomhed over for aktiviteter i relation til bestemte målgrupper. Søndagens kirkegængere med børn og deres familier, musikgudstjenesternes besøgende, der måske ellers ikke kommer i kirken, babyerne og deres salmesang, børnene og korarbejdet, unge, forældre og gamle og de socialt mobiliserende aktiviteter i relation til dem. Et enkelt spørgsmål gav anledning til usikkerhed og divergerende svar: kirkekoncerten. Her kunne informanterne selv finde på at stille spørgsmål: "Hvorfor holder vi overhovedet koncerter?" "Skyldes vores koncertvirksomhed faktorer som tradition, kulturarv eller noget andet?" "Udspringer vores koncertliv af bestemte forhold i lokalmiljøet?" "Hvad skal vi gøre for at kompensere for et manglende koncertbudget?" Osv. osv.

4.2.2. Svar på fokusspørgsmål

Svarene på fokusspørgsmålene om kirkemusik i relation til menighedsrådsarbejde og kirkemusikalsk målsætning afslørede flere holdninger. "Kirkemusik er ikke noget, vi blander os i." svarer en enkelt MR-formand. I dette tilfælde betragtes kirkemusik som en særskilt, parallel, selvkørende del af sognets kirkelige liv, hvis administration er overdraget sognets organist. Ifølge andre informanter fylder emner som

økonomi, forkyndelse og sognets synlighed mere ved menighedsrådsmøderne end kirkemusikalske spørgsmål. Manglen på en kirkemusikalsk målsætning kan også ifølge flere organister og sognepræster skyldes menighedsrådenes *uopmærksomhed eller nedprioritering* af spørgsmålet. Opfordringen til at komme med et eksempel på en kirkemusikalsk målsætningsformulering kom da også bag på flere. De adspurgte MR-formænd var dog helt bevidste om, at forventningen om en kirkemusikalsk målsætningsformulering er et anliggende, der bør tages op i rådet.

4.2.3. Afslutning

Alle informanter gav udtryk for prioritering af et levende og mangfoldigt kirkemusikliv og dets betydning for kirkens liv og vækst. Den kirkemusikalske virkelighed ude i sognene er genstand for stor fantasifuldhed og opmærksomhed overfor, hvordan de kirkemusikalske aktiviteter kan bruges til at få folkekirken til at blomstre. Men en skriftligt formuleret kirkemusikalsk målsætnings- og værdipolitik værdisættes der ikke megen tid. Kirkemusikalsk målsætning betragtes af nogle som unødvendig, overflødig eller ligegyldig. "Sognene ved godt, hvordan det er at være kirke og finder det ikke nødvendigt med en nedfældet kirkemusikalsk målsætningspolitik," er et argument, der går igen. Undersøgelsen har således vist, at opfattelsen af kirkens målsætningsarbejde som "en sociologisk nødvendighed for en folkekirke, der vil være på højde med situationen, fordi det afspejler kirkens svar på en objektiv udvikling i det moderne samfund" (Rasmussen 2014, p. 12) ikke deles af flertallet af MR-formænd, sognepræster eller organister. Ikke desto mindre viser undersøgelsen, at nogle sognepræster og samtlige MR-

formænd ville være åbne over for at involvere sig i kirkemusikalsk målsætningsarbejde.

At menighedsrådene ikke skriftligt har formuleret deres kirkemusikalske målsætninger i budgetarket, eller blot haft det som debatpunkt på menighedsrådets dagsorden, er ikke ensbetydende med, at man ikke er bevidst om, hvilke målgrupper, kirkemusik kan appellere til. Spørgsmålet er, om denne opmærksomhed over for folkekirkens målgrupper kunne bruges i et kirkemusikalsk målsætningsarbejde?